

BŮŽJA BESEDA DANES

revija Slovenskega bibličnega gibanja

ἐκκαθάρατε τὴν παλαιὰν ζύμην, ἵνα ᾦτε νέον φύραμα
בְּעָרוּ אֶת־הַשָּׂאִיר הַיָּשָׁן לְמַעַן תִּהְיוּ עֶסֶה נְדֻשָּׁה

»Očistite se starega kvasa,
da boste novo testo!«

(1 Kor 5,7a)

NOVA RUBRIKA

Smejati se s Svetim pismom

MALI KLJUČ SVETEGA PISMA

Zaveza in prešustvo

METODE DELA S SVETIM PISMOM

Bog vstopa po Besedi

POGOVOR Z MARIJANOM PEKLAJEM

VSEBINA

UVODNIK	3
Maksimilijan Matjaž	
MALI KLJUČ SVETEGA PISMA	4
Zaveza in prešuštvo s. Ivanka Tadina	
BOŽJA BESEDA RASTE	5
Očistite se starega kvasa, da boste novo testo Mihaela Razboršek	
PAPEŽ FRANČIŠEK POSLUŠA BOŽJO BESEDO	6
Primož Erjavec	
POGOVOR S PRIJATELJI BOŽJE BESEDE	8
Pogovor z duhovnikom, upokojenim profesorjem Svetega pisma, dr. Marijanom Peklajem s. Ivanka Tadina	
RAZLAGA ODLOMKA NOVE ZAVEZE	11
Očistite se starega kvasa, da boste novo testo Anja Kastelic	
RAZLAGA ODLOMKA STARE ZAVEZE	15
So vse osebe v Svetem pismu zgodovinske Samo Skralovnik	
OSEBE V SVETEM PISMU	17
Efrón Izet Veladžić	
METODE DELA S SVETIM PISMOM	18
Bog vstopa po Besedi Nataša Preglav	
CERKVENI OČETJE BEREJO SVETO PISMO	20
»Glas mojega ljubega«: Origen o Visoki pesmi br. Jan Dominik Bogataj, OFM	
IZ PREVODA	23
Frederic Manns: Preučevanje nekaterih svetopisemskih simbolov Samo Skralovnik	
BIBLIČNA SKUPINA SE PREDSTAVI	25
Biblična skupina Bakovci	
POROČILO	26
Ustavi se, glej in vrni se! Zlata Krašovec	
SMEJATI SE S SVETIM PISMOM	28
Šola javnega nastopanja: Zgodba o Mojzesu Samo Skralovnik	
ZANIMA ME	30
Zakaj imamo različne pripovedi o klicu učencev s. Snežna Večko	
PRIPOROČAMO V BRANJE	31
Revija Tretji dan	

BOŽJA BESEDA DANES je katoliška revija,
ki jo izdaja Slovensko biblično gibanje.
Izhaja trikrat letno.

Revijo lahko naročite ali odjavite po pošti
na naslov gibanja in uredništva.

NASLOV GIBANJA IN UREDNIŠTVA:

Slovensko biblično gibanje
Poljanska cesta 2, 1000 Ljubljana
sbg@rkc.si
www.sbg.rkc.si

UREDNIŠKI ODBOR:

dr. Maksimilijan Matjaž, dr. Marijan Peklaj,
Tatjana Rupnik, dr. Samo Skralovnik,
s. dr. Ivanka Tadina

Odgovorna urednica: s. dr. Snežna Večko

Glavna urednica: Špela Fortuna

Lektoriranje: Dragica Perme

Fotografije: Avtorji uporabljenih fotografij so navedeni pod
fotografijami. Kjer avtorstvo ni navedeno, je uporabljen
spletni vir. Avtor fotografije na naslovnici: Mojmir Fortuna.

Oblikovanje in prelom: Branka Smodiš

Tisk: Salve, d. o. o., Ljubljana

Priporočen je prostovoljni dar za pokritje stroškov izhajanja revije.
Transakcijski račun pri NKBM: SI56 0430 2000 3311 370

NOVO TESTO

Nova številka revije našega bibličnega gibanja prihaja med vas, dragi bralci, v velikonočnem času, v času, ki je za nas kristjane čas najlepšega praznovanja naše vere, čas veselja in novega življenja. K temu nas ne spodbuja samo narava, ki je v tem času vsak dan bolj cvetoča in topla, ampak predvsem apostol Pavel, ki ga je srečanje z Vstalim pred Damaskom spremenilo v novega človeka. Tega dogodka, ko se mu je zrušil v prah stari svet, ki ga je z vsemi močmi gradil v najlepših letih svojega življenja, ni mogel nikoli več pozabiti. Ko se človekovo srce v resnici zazre v Kristusa, »velikonočno jagnje«, ki je bilo žrtev človeškega malikovalskega napuha, da bo sam odrešil sebe in svet, se mora zlomiti in zjokati v osvobajajočih solzah. Takrat ni treba veliko besed, ker je kamen odvaljen in nastane prostor za Resnico. Ta pa ima moč, da ustvari novo srce. S takšnim novim srcem in novim pogledom je apostol Pavel obhajal velikonočne praznike tudi leta 54 v Efezu, ko od tam spodbuja vernike v Korintu: »Zato praznujmo, a ne s starim kvasom, ne s kvasom hudobije in zlobe, ampak z nekvašenim kruhom iskrenosti in resnice.« (1 Kor 5,8).

Ta Pavlova spodbuda naj doseže tudi vsakega izmed nas. Velika noč ni samo vstajenjska procesija, še manj samo praznični velikonočni zajtrk in kosilo, tudi ne samo ponedeljkova pot v Emavs. Velika noč je moje *novo življenje* z Vstalim, ko ne hodim več sam, ampak z Njim, ko se ne borim več sam, ko ne prepričujem drugih več sam, ampak z Njim, ko ne ljubim več sam, ampak z njegovo ljubeznijo. Ta je iskrena, preprosta in zato resnična. Ne potrebujem več starega kvasa, ki bi mi z lažnimi utvarami o moji moči, dobroti, pobožnosti ali pomembnosti kvasil mojo suho moko in dvigal mojo samozavest. Velika noč je odprla studenec Svetega Duha tudi zame. V moje življenje teče voda »od zgoraj« in mehča mojo človeško moko, da nastaja *novo testo*, ki se več ne pokvari, ker ima že Življenje v sebi. To dela moje življenje užitno, pa čeprav je tega novega testa v njem samo za drobec. Zaradi tega Življenja se lahko v meni vsak dan dogaja velika noč. Apostol Janez nas opozori na znamenja, da lahko to prepoznamo: »Mi vemo, da smo prešli iz smrti v življenje, ker ljubimo brate. Kdor ne ljubi, ostaja v smrti.« (1 Jn 3,14).

Tudi avtorji te velikonočne številke vam želijo pomagati, da boste lažje prepoznali velikonočna znamenja v svojem življenju in čim dlje vztrajali v velikonočnem praznovanju. Naj vam bo v spodbudo tako poročilo o napornem boju za zvestobo zavezi, ki ga je Mojzes bojeval do konca svojega življenja, kakor pričevanje o boju s starim kvasom, ki vsak dan preži nad novim življenjem. Gotovo vas bodo opogumile tako preroške misli papeža Frančiška, ki prihajajo iz vsakodnevne zveste meditacije Božje besede, kakor vedno sveža razmišljanja našega biblicista Marijana, ki rastejo iz vseživljenjske zvestobe Svetemu pismu in predanosti Božjemu klicu. Tudi vse različne osebnosti, ki jih Sveto pismo tako ustvarjalno predstavlja, nam želijo končno pomagati prepoznati moč *novega življenja* v lastnem življenju. Gotovo vas bo opogumilo in razveselilo pričevanje katehistinje, ki vsakodnevno izkuša, kako je dovolj otroško srce, da Božja beseda zacveti in napolni z lepoto še tako pusti šolski ali domači prostor.

Z veseljem torej praznujmo ta velikonočni čas, ki nam ga nebeški Oče tudi letos v svoji ljubezni ponovno naklanja. Izkoristimo ga, da se privadimo na življenje brez dodatka starega kvasa, ki nas lahko samo napihuje z lažnim upanjem, nikoli pa nam ne more dati novega kruha. Ko je naš pogled osvobojen dušeci moči starega kvasa, lahko povsod prepozna vdore Vstalega v naš svet. Kakor je nekoč vztrajno presenečal zbegane učence, tako lahko preseneti tudi nas.

ZAVEZA IN PREŠUŠTVO (nezvestoba)¹

Na poti skozi puščavo med Egiptom in Kanaanom sklenejo Izraelci zavezo z Bogom. A kljub tej zavezi v njih še živi suženjska miselnost. Svoboda jim je pretežka, sami si iščejo malike, še naprej hočejo biti sužnji.

Izraelcem je bila obljubljena svoboda, znašli pa so se v puščavi. Z njimi želi Bog skleniti zavezo (2 Mz 19,1-34,35). Sveto pismo jo pogosto primerja z zaroko (Oz 1-2; Ezk 16). Bog si je izbral svoje ljudstvo, kot si zaročenec izbere nevesto. Zaveza z Bogom je trajnejša in močnejša od smrti, saj Bog ne umre. Kraj sklenitve zaveze je podnožje gore Sinaj. Namesto svatovske godbe in plamenic se trese in kadi gora Sinaj. Bog se javlja skozi blisk in grom. Mojzes se povzpne na vrh. Z njim se Bog pogovarja kakor s prijateljem. Skleneta ženitno pogodbo. Bog mu izroči deset zapovedi, ki jih zapiše na kamniti tabli. Deset zapovedi (2 Mz 20,1-21) je temeljna pogodba med Bogom in ljudmi. Kakor ustava. Izhajajoč iz nje Mojzes takoj izda več manjših predpisov za vsakdanje življenje.

Izraelsko ljudstvo pa je zabredlo v nezvestobo. Niso še dozoreli za veliko in edinstveno ljubezen do Boga. Rajši bi imeli bogove, kakor so jih imeli drugi narodi: zlate, lesene in kamnite malike. Takega »boga« postaviš v tempelj, ga podkupiš z darovi in žrtvami, zunaj pa lahko živiš, kakor hočeš. Izraelci niso samo zamenjali Jahvejeve ljubezni s prešuštnim idolom (malikom – zlatim teletom), tudi Božje ime so onečastili (2 Mz 32). Mojzes ni mogel verjeti svojim očem. Najprej pomisli, da je vse izgubljeno. Na tla vrže in razbije tabli Postave (2 Mz 32, 20). Potem začne prositi Boga za milost, naj oprostí svojemu ljudstvu. Bog se ni hotel odreči svojemu ljudstvu, ki ga v SP imenuje kot svojo prvo ljubezen (Oz 2,17-25; Ez 16,8). Tistih pa, ki so se mu odrekli, Bog ni mogel prisiliti v ljubezen. Mojzes pa je ponovno šel na Sinaj (2 Mz 32,31), dobil novi tabli Postave, se vrnil k ljudstvu in slovesno razglasil Božjo ponudbo. Ljudstvo jo je sprejelo. Tako je bila sklenjena večna zaveza med Bogom in izraelskim ljudstvom. Po hebrejsko se zavezi reče BERITH (2 Mz 34).

Bog je torej odpustil prvo nezvestobo ljudstva z zlatim teletom, toda kmalu je ljudstvo spet postalo objectno. Mane so se preobjedli, zahotelo se jim je mesa. Bili so kot razvajeni otroci (4 Mz 11,31-33). Izraelci so hodili skozi puščavo in med prepiranjem z Bogom so prišli v bližino obljubljene dežele. Takrat se je imenovala

Kanaan. Poslali so izvidnike, da poizvedo, kaj jih tam čaka (4 Mz 13,1-24). Ti so povedali, da je zemlja rodovitna in bogata, da pa jo stražijo močni sovražniki. Ljudstvo se je prestrašilo in spet podvomilo v Boga. Še glasneje so začeli godrnjati, češ, vrnimo se v Egipt k polnim loncem mesa (4 Mz 13,25-14,25). Zdaj Bog razglasi, da res še niso zreli za svobodo in srečo, ki jim jo je namenil. Celih štirideset let jih mora voditi po puščavi, da končno postanejo razumnejši in zrelejši. Za razvajene in omahljive otroke svobode ni. Še nekaj časa jih je treba vzgajati. Zato v puščavi umrejo vsi, ki so odšli iz Egipta. Šele njihovi otroci doživijo izpolnitev Božjih obljub.

Izraelci so bili nomadi. Tudi Bog z njimi postane nomad. Čeprav vsepovsod navzoč in neviden, je hotel pokazati, da se je s tem ljudstvom najtesneje povezal. Zato je dovolil, da so mu naredili sveti šotor (2 Mz 26), prenosljiv tempelj. A v tem prostoru ni smelo biti nobenega kipa, ker je Bog neviden. Tudi brez kipa Izraelci vedo, da je Bog z njimi, da je stvarno navzoč. NAVZOČNOST postane Božje ime. Osrednji znak Božje navzočnosti je bila skrinja zaveze v svetem šotoru. Slednjega so zložili in ga na vseh potovanjih nosili s seboj, posebno slovesno pa skrinjo zaveze in oltar.

Potovanje se je nadaljevalo. Vsak trenutek je kdo podvomil, ali ima smisel nadaljevati pot. Ko ni več zaupanja v Boga Prijatelja, se pojavi strah, človek ne obvladuje več naravnih sil, temveč ga one začenjajo preganjati in plašiti. Tiste dni so mnogi umrli od ugrizov malih puščavskih strupenih kač (4 Mz 21,4-9). Takrat naredi Mojzes veliko bronasto kačo in jo dvigne na drog. Kdor jo je pogledal, je ozdravel (4 Mz 21,9). Mojzes je vsekakor vedel, da je Bog samo eden in da ni nobenega kačjega božanstva, ki bi lahko pomagalo. Bronasta kača je samo neko znamenje. Ali nas ne spominja na Jezusovo smrt na križu, ko je Jezus s svojo smrtjo premagal smrt in premagal kačo prevaro prvega greha? »Tisti, ki je na lesu zmagal, je bil na lesu tudi premagan.«

Preteklo je štirideset let v upanju in strahu, grenkobi in radostni slutnji svobode. Mojzes umre. Vse do Jezusa v Izraelu ni bilo več tako velikega preroka.

¹ Prirejeno po Kustić, Živko. Prev. 2000. *Mali ključ Svetega pisma*. Maribor: Slomškova založba.

»Očistite se starega kvasa, da boste novo testo!« (1 Kor 5,7a)

Kvas uporabljam ob nedeljah, ko pred sveto mašo zamesim kruh. Rada imam svež kvas, ker mi njegov vonj pove, v kakšnem stanju je. Kvasa mora biti ravno prav: če ga je premalo, slabo vzhaja, če ga je preveč, imajo pečene dobrote vonj po kvasu. Dano mi je, da že med mesenjem čutim voljnost testa. To čutenje je imela moja mama in želela sem si, da bi se preneslo name in se je, za kar sem zelo hvaležna.

To je moja prva misel, ko me Jezus nagovarja, naj se očistim starega kvasa, da bom novo testo. Zavedam se, da je s prispodobo pritegnil mojo pozornost v razmišljanje o postnem času, ki se je odprl velikonočnemu jutru.

Ampak še prej Bogu hvala za postni čas. Hvala tudi za vse spodbude, ki so prisotne v našem prostoru in lahko celo izbiramo, kam in komu se bomo priključili. Z mojem sva se odločila za spremljanje postnega spletnega misijona. Poslušava nagovor, vsak dan se v molitvi ustaviva ob nedeljskem evangelijskem odlomku, ki v nama pogloblja ljubezen in moč Jezusove besede. Ko sem včeraj in danes razmišljala o sebi kot pšeničnem zrnu, ali sem raje v kašči z drugimi pšeničnimi zrni ali sem raje v zemlji na hladnem in vlažnem sama, sem bila v trenutku v kašči. Zakaj? Zaradi družbe, pozornosti, toplote, ugodja. Pa je to prav? Ne vem, vem pa, da je človeško. Prosila sem Jezusa, naj mi pove, kje naj umrem sebi. Dajala sem prostor v svojem srcu Bogu, se trudila utihniti v sebi, ko me je kar naenkrat preplavila hvaležnost za moža. Iz globine sta prišli radost in spoznanje, da se moram še bolj zahvaljevati za njegov ljubeč odnos do mene, za najin zakon. Kar nekaj trenutkov sem počivala v teh lepih občutkih, ki so mi dali moč in pogum za naprej, saj sem zopet nekje od daleč zaslišala vprašanje, kje naj umrem sebi.

Pa res, Gospod, kje? Povej mi ...

In mi je začel odpirati oči. Jutri v službi delaj vse po vrsti – ne preskoči in ne odloži obveznosti, ki ti niso ljube in si jim manj naklonjena. Začni moliti za sodelavko, ki je nikakor ne moreš spustiti v svoje srce. Nameni ji nasmeh, par besed. In ko prideš domov, najprej naredi, kar je nujno. Odloži telefon in ne brskaj po njem, pa čeprav so dobre novice, kuharski namigi, strokovni članki. To je le pesek v oči in opravičilo, da ti drsijo minute. Vest je močna in glasna – sledi ji, saj ti že nekaj tednov pravi, da si naredi načrt, kaj vse želiš narediti, da boš mirna, zadovoljna, da bo napredek.

Dovolila sem, da se je lupina zrna razpočila in odprla. Začutila sem željo in hrepenenje, da začnem jutri znova. V službi in doma. Ne sama. Skupaj z Bogom, ki me po Božji besedi premika. Z vednostjo, da padci še bodo, ampak vzponi tudi. Da bom zaupljiva do Sina, ki je v vrtu Getsemani preživel strah, tesnobo, smrtni boj. Občutki, ki so neizbežni. Ko se pojavijo, te že danes prosim: ne zapusti me, prosim. Vstopi, prosim, in me drži tam, kjer ne more prijeti človeška roka. Saj me poznaš, Gospod: vse, kar si želim, je, da sem na varnem ...

PAPEŽ FRANČIŠEK POSLUŠA BOŽJO BESEDO

Papež Frančišek je velik poslušalec Besede in njen spreten razlagalec. S svojimi mislimi nas spodbuja k poglobljenemu branju in odkrivanju, da je Božja beseda živa in dejavna ter presoja misli in vzgibe srca. Zahvaljujemo se ekipi Radia Vatikan, ki dovoljuje objavo besedil z njihove spletne strani.

Jonov sindrom

(ob knjigi preroka Jona)

Papež Frančišek razlaga Jonovo poslanstvo. Gospod se obrne na Jona in ga spodbuja, naj gre proti velikemu mestu, ki je bilo na tem, da bi bilo uničeno zaradi svojih mnogih hudobij. Gospod prihaja, premakne se, da bi vstopil v našo osebno zgodovino. Nam pa se včasih zgodi enako kot Jonu. Stiske in krivice, ki se vsak dan ponavljajo v naših mestih, v nas prebudijo skušnjava, da bi zbežali, se skrili in potuhnili. In razlogov za to, tako Jonu kot nam, ne manjka. Ko vidimo težke stvari v naših mestih in četrtih – ki bi lahko bili kraji srečanja in solidarnosti – to povzroči nekaj, kar bi lahko imenovali Jonov sindrom: prostor bega in nezaupanja. Prostor za ravnodušnost, zaradi katere postanemo anonimni in gluhi pred drugimi, zaradi nje postanemo neosebna bitja brezkužnega srca in s to držo škodimo duši ljudstva. V nasprotju z Jonom papež spomni, da Jezus ob žalostnem in krivičnem dogodku, kakor je bila Janezova aretacija, vstopi v mesto in začne sejati to, kar je predstavljalo začetek večjega upanja: Božje kraljestvo je blizu, Bog je med nami. Sam evangelij nam nato pokaže veselje in verižni učinek, ki ga to povzroči. Sveti oče zato povabi: Danes te Gospod kliče, da bi z Njim prehodil mesto, svoje mesto. (21. januar 2018)

Brez ponižanja ni prave ponižnosti

(ob odlomku z Sam 15–16)

Davidovo ponižanje je za papeža Frančiška pot do prave ponižnosti. Naslanja se na dogodek, ko Davidov sin Absalom proti njemu organizira upor. V tistem trenutku David ne misli nase, ampak na to, kako rešiti ljudstvo, tempelj, skrinjo zaveze. In zbeži. David pa ni ponižan samo s porazom in begom, ampak tudi z žalitvijo. Med begom ga namreč mož po imenu Šimí preklinja in pravi, da je Gospod obrnil nanj vso kri Savlove hiše, na mestu katerega kraljuje. V nesreči si, ker si krvoločnik, mu pravi. David ga pusti, naj preklinja, čeprav ga njegovi možje hočejo braniti. Gospod mu je naročil, naj preklinja, in morda bodo te žalitve ganile Gospodovo srce in ga bo blagoslovil, pravi David. David je šel na Oljsko goro, kar je po papeževih besedah napoved Jezusovega vzpona na Kalvarijo, ko bo daroval svoje življenje – žalilo se ga bo, odstranili ga bodo. Vse to kaže na Jezusovo ponižnost. Papež pravi, da včasih razumemo ponižnost kot hojo s sklonjeno glavo. Kot mu je rekla nekoč neka redovnica: »Ponižna sem, a nikoli ne ponižana!« Prav to je lahko hlinjena ponižnost, ki ne rešuje in ne varuje srca. Dokler nisi sposoben nositi na ramenih ponižanja, nisi ponižen. Za papeža prave ponižnosti ni brez ponižanja. (29. januar 2018)

Namen Jezusove spremenitve na gori

(ob odlomku Mr 9,2–7)

Jezusovo spremenjenje razlaga papež kot vnaprejšnje vstajenjsko prikazanje. Jezus je vzel s seboj tri učence, Petra, Jakoba in Janeza, in jih peljal na visoko goro. Tam je za trenutek pokazal svojo slavo, slavo Božjega Sina. Ta dogodek spremenjenja bo omogočil učencem, da se bodo na pozitiven način soočili z Jezusovim trpljenjem, ne da bi jih to pogubilo. Ob napovedi trpljenja je namreč učence zagrabila kriza in so začeli zavračati idejo,

da bodo starešine Jezusa zavrgli in potem ubili. Na gori pa so videli, kako bo po trpljenju, v slavi. S tem jih Jezus pripravlja na preizkušnjo. Spremenjenje pomaga učencem in tudi nam razumeti, da je Jezusovo trpljenje skrivnost bolečine, predvsem pa je dar Jezusove brezmejne ljubezni. Po dogodku Jezusove spremenitve na gori tudi bolje razumemo njegovo vstajenje, ponovi Frančišek. Za razumevanje skrivnosti križa je potrebno vnaprej vedeti, da ta, ki trpi in je poveljčan, ni samo človek, ampak je Božji Sin, ki nas je s svojo zvesto ljubeznijo vse do smrti odrešil. (2. februar 2018)

Zares videti Jezusa

(ob odlomku Jn 12,20-33)

Papež Frančišek komentira dogodek, ki se je zgodil v zadnjih dnevih Jezusovega življenja. Prizor se odvija v Jeruzalemu, kjer je bil Kristus ob prazniku judovske velike noči, tja pa so prišli tudi nekateri Grki. To so ljudje, ki jih je vodilo versko občutje, privlačila jih je namreč vera judovskega ljudstva. Ker so slišali govoriti o tem velikem preroku, so se približali Filipu, enemu dvanajstih apostolov, in mu rekli, da bi radi videli Jezusa. Janez poudari ta stavek, osredotočen na glagol *videti*. V besednjaku evangelista Janeza *videti* pomeni *iti onkraj navidezne*, da se zazna skrivnost neke osebe. Glagol torej pomeni priti vse do srca, priti z življenjem, razumevanjem vse do notranjosti osebe, v osebo, razlaga sveti oče. Presenetljiv je Jezusov odziv. On ne odgovori niti z *da* niti z *ne*, temveč pravi: Prišla je ura, da se Sin človekov poveljča. Te besede, iz katerih se na prvi pogled zdi, da se ne menijo za vprašanje Grkov, v resnici dajejo pravi odgovor, podčrta papež. Kdor hoče poznati Jezusa, mora gledati znotraj križa, kjer se razodeva njegova slava. Križ ni okrasni predmet ali nakit, temveč versko znamenje, ki ga je treba zreti in razumeti. V podobi križanega Jezusa se razkriva skrivnost smrti Božjega Sina kot najvišje dejanje ljubezni, vir življenja in zveličanja za človeštvo vseh časov. (18. marec 2018)

Vstajenje pšeničnega zrna

(ob vrstici Jn 12,24)

Svojo smrt in vstajenje je Jezus sam vnaprej označil s podobo pšeničnega zrna, ki ga rimski škof na veliko noč takole razloži. Jezus, pšenično zrno, ki

ga je Bog vsejal v brazde zemlje, je umrl; ker ga je ubil greh sveta. V grobu je ostal dva dni; toda v tej njegovi smrti je bila vsebovana vsa moč Božje ljubezni, ki se je sprostila in se razodela tretji dan, na veliko noč Kristusa Gospoda. Mi kristjani verujemo in vemo, da je Kristusovo vstajenje resnično upanje za svet, ki ne zavaja. Je moč pšeničnega zrna, moč ljubezni, ki se spusti, se daje do konca in resnično prenavlja svet. Ta moč rodi sad tudi danes v brazdah zgodovine, zaznamovane s krivicami in nasiljem. Rodi sadove upanja in dostojanstva, kjer sta beda in izključevanje, kjer je lakota in kjer manjka dela, sredi beguncev in ubežnikov. Frančišek vabi, naj prosimo za sadove miru, sadove sprave, upanja, dialoga, za sadove novega življenja. (1. april 2018)

BOŽJA BESEDA JE PRISOTNA NA VEČ NAČINOV

Pogovor z duhovnikom, upokojenim profesorjem
Svetega pisma, dr. Marijanom Peklajem

Avtorica fotografije: s. Martina Štemberger

Vstopiti v doživljanje in izkušnje priznanega duhovnika, biblicista, prevajalca Svetega pisma, upokojenega profesorja, je poseben dar. Mnogi študentje, duhovniki, katehisti in katehistinje in tudi verniki se z veseljem spominjamo, s kakšno gorečnostjo in preprostostjo je razlagal in navduševal za Knjigo knjig. Radi smo ga imeli in ga še imamo, ker je tudi on nas imel rad. Tudi v tej reviji ga poznamo tako po strokovnih člankih kot poglobljenih odgovorih na različna vprašanja.

Gospod profesor Marijan, pred meseci ste doživeli preizkušnjo, ko ste se srečali z boleznijo. Nam lahko zaupate kakšen utrinek iz tega zadnjega časa? Kakšno mesto je imela Božja beseda?

Doživel sem resničnost spoznanja, da je v bolezni težko moliti. Možganska kap namreč vpliva tudi na spoznavne zmožnosti; težko se zberem, teže

premišlujem, sem pa Bogu hvaležen, da sem ves čas bolezni mogel brati. Vendar lahko povem, kako sta me v tem času bodrila dva svetopisemska verza. Prvi je vzet iz preroka: »Ali si res želim krivičnežev smrti, govori Gospod Bog, mar nimam rajši, da se spreobrne od svojih poti in živi!« (Ezk 18,23). Ponavljal sem si to v drugi obliki, ki je v brevirju: »Bog noče smrti grešnika, ampak da se spreobrne in živi.« Iz Nove zaveze pa sem si drznil vzeti za svoje Marijine besede: »... kajti velike reči mi je storil Mogočni in njegovo ime je sveto.« (Lk 1,49).

Postati duhovnik in potem še biblicist ni samo po sebi umevno. Kako in po kom se vas je Gospod dotikal in vodil v življenju?

Na nekem mednarodnem zborovanju naj bi odgovoril tudi na anketno vprašanje, kdaj in kako se

me je dotaknila Božja beseda, da sem se srečal z Jezusom. Na to vprašanje nisem znal odgovoriti, saj sem domneval, da vprašanje izhaja iz čisto protestantskega gledišča. Doma smo sicer imeli Novo zavezo v dveh knjigah, ki sta večji del časa počivali, a Božja beseda je bila navzoča na stenskih podobah, v nabožnih pesmih, v družinski molitvi rožnega venca, pri verouku in bogoslužju v cerkvi. Nisem se mogel spomniti enega odločilnega srečanja. Živo pa imam v spominu, kako me je pretresla nedeljska pridiga, v kateri je župnik poglobil misel, da je Bog, s katerim imamo opraviti, živ. Zato mislim, da se me je Gospod dotikal s svojo besedo tudi v domači hiši, pri verouku in bogoslužju, čeprav nisem imel v rokah knjige Svetega pisma. Božja beseda je prisotna na več načinov. Zato nimajo prav tisti, ki menijo, da katoliški verniki pred reformacijo in pred prevodi v domače jezike niso imeli nobenega stika z Božjo besedo. Res je bil stik omejen, nepopoln, bil pa je in iz njega so ob zakramentalni hrani rasli svetniki in svetnice.

Pričevalci se nas notranje dotikajo in premikajo. Po njih začutimo delovanje Svetega Duha. Kaj je za vas osebno Sveto pismo? Včasih vam biblicistom malo zavidamo, ker mislimo, da imate odgovore na vsa vprašanja in ste tako lažje v odnosu z živim Gospodom, kar je verjetno bistvo Božje besede.

Da, živeti kot Božji prijatelj, k temu vodi pravilno branje in poslušanje branja Svetega pisma. Upal bi si reči, da je reden stik z Božjo besedo kot sloveti na Jezusovih prsih in poslušati bitje njegovega srca. To je ideal, ki ga pripisujemo apostolu Janezu, drugi pa pogosto beremo in preučujemo besedila, ne da bi slutili bližino živega Odrešenika. Tudi odgovarjamo na vprašanja, ki se porajajo kritičnim bralcem ali poslušalcem. Naj omenim, kaj sem doživel v času nižje gimnazije. Sošolci so vedeli, da hodim vsako nedeljo k sveti maši in da z vero mislim resno. Zato so me včasih hoteli preizkusiti z vprašanjem, kako morem verjeti vse, kar piše v Svetem pismu, saj da zgodovina in znanost o svetu govorita drugače. Moral sem priznati, da se tisto, kar smo slišali pri zoologiji, botaniki in nauku o človeku, ne ujema s tem, kar stoji v Svetem pismu. Priznal sem tudi, da sam ne znam

odgovoriti na njihovo izzivanje. Povedal pa sem, da je naš župnik te stvari študiral na univerzitetni ravni in on bi znal odgovoriti. Kakor da sem že takrat imel načrt, da bom tudi jaz šel študirat teologijo, da bom zase in druge znal razrešiti težka vprašanja o nasprotjih med Svetim pismom in znanostjo. Na teološki fakulteti me je posebno navdušil profesor za Staro zavezo dr. Jakob Aleksič. Zdaj seveda vem, da ta vprašanja v zvezi z nastankom sveta in življenja na Zemlji, ki se lahko pojavijo ob branju svete Knjige, niso najpomembnejša in ne najtežja. Po vsem študiju v Ljubljani, Rimu, Jeruzalemu in drugod se zelo dobro zavedam, da ne znam odgovoriti na vsa vprašanja. Vsaj ne zadovoljivo, kajti človek, ki bere in sprašuje, doživlja različno. Prava vprašanja so življenjska in terjajo odgovore za življenje, ker je Sveto pismo življenjska knjiga, kar pomeni veliko več kot zgodovina in naravoslovje.

Delo biblicista je raznoliko. S čim vse se ukvarja? Kaj je bilo vam zaupano in kaj vam je bilo in je še najljubše?

Z veseljem sem se pripravljaj na predavanja in stopal v predavalnico pred študente in študentke. Ob njihovih vprašanjih sem se veliko naučil. Dobro se mi zdi, kadar srečam kakega duhovnika ali redovnico, ki mi hitro pove, da sem bil njegov ali njen profesor. Seveda je delo biblicista tudi samostojno raziskovanje in objavljane razprav. Poskušal sem napraviti študijo o nekaterih besedilih Tretje Mojzesove knjige, zlasti o daritvah v spravo za grehe, a se nisem znal nikoli prav osredotočiti na to delo.

Predragocena je bila izkušnja sodelovanja pri prevajanju Svetega pisma, ko sem imel priložnost podrobnega preučevanja besedila petih Mojzesovih knjig. Zlasti pogovori z izkušenimi biblicisti in prevajalci so bili zame prava obogatitev.

Ne smem pozabiti na katehetsko-pastoralno šolo, kjer sem smel sodelovati z bodočimi katehistinjami in katehisti v Ljubljani, Novem mestu in Vipavi, nekaj časa pa tudi v Kranju in Radovljici. Na teh urah sem doživljal, kako se ti ljudje iskreno zanimajo in si prizadevajo, da bi se po Svetem pismu srečali z živim Bogom, ki nam govori, nas tolaži, opominja in spodbuja.

Še v času, ko sem bil v službi na teološki fakulteti, posebno pa po upokojitvi, sem doživljal, kako

Božja beseda je prisotna na več načinov. Zato nimajo prav tisti, ki menijo, da katoliški verniki pred reformacijo in pred prevodi v domače jezike niso imeli nobenega stika z Božjo besedo. Res je bil stik omejen, nepopoln, bil pa je in iz njega so ob zakramentalni hrani rasli svetniki in svetnice.

Avtorica fotografije: s. Martina Štemberger

Vse več je raznih pobud in pripomočkov za tako branje svetih besedil, ki zares pomaga posameznikom in občestvom k življenju z Bogom. Še vedno seveda lahko tožimo, kako smo premalo domači s svetimi knjigami, a napredka ni mogoče tajiti. Nenazadnje o tem pričuje tudi revija *Božja beseda danes*.

odmeva Božja beseda, ko sem smel voditi ali spremljati svetopisemske skupine v raznih župnijah, najprej v Stožicah, potem pri Sveti Trojici in pri sv. Petru v Ljubljani – kakor sem se selil. Potem sem se dolga leta mesečno vozil v župnijo Ljubljana-Polje. Čeprav sem imel vedno občutek, kako ne znam prav voditi skupine ali pomagati ljudem, da bi pravilno brali Sveto pismo in iz nje ga molili ter živeli, so me vedno znova prosili, naj še prihajam k njim. Tudi ob teh skupinah odraslih vernikov sem se veliko naučil. Bil sem vedno znova prisiljen, da sam berem takó besedilo knjige, ki smo ga obravnavali, kakor tudi kak dober komentar. V manjši meri, če bo taka Božja volja, bi po tej bolezni prav to delo še rad opravljal. Zdi se mi, da se tako Bogu zahvaljujem za vse darove, ki sem jih prejel s tem, da sem smel študirati v Rimu in Jeruzalemu ter predavati v Ljubljani.

Gospod profesor, ima Sveto pismo med nami mesto, ki mu pripada? Se zavedamo Daru, ki ga po njem prejemamo?

Rad bi odgovoril optimistično. Že prej sem napisal, da tradicionalne verske prakse ni brez Božje besede. Po zadnjem koncilu je več branja iz svete Knjige ne le pri maši, ampak tudi pri drugih zakramentih in obredih. Duhovniki in diakoni si prizadevajo pojasnjevati dane odlomke, pri verouku, posebno pri pripravi na birmo, je v splošnem

več poudarka na svetih besedilih, tu so svetopisemske in molitvene skupine, tudi sestanki zakonskih skupin in raznih duhovnih gibanj so v večji ali manjši meri povezani z branjem in premišljevanjem Božje besede. Da ne omenjam svetopisemskega maratona in mini maratonov po župnijah. Vse več je raznih pobud in pripomočkov za tako branje svetih besedil, ki zares pomaga posameznikom in občestvom k življenju z Bogom. Še vedno seveda lahko tožimo, kako smo premalo domači s svetimi knjigami, a napredka ni mogoče tajiti. Nenazadnje o tem pričuje tudi revija *Božja beseda danes*.

Vodilna misel tokratne številke Božje besede danes je »Očistite se starega kvasa, da boste novo testo!« (1 Kor 5,7a). Nam ob sklepu lahko poveste, kaj vam pomenijo te vrstice oziroma kaj nam apostol Pavel želi povedati?

Lep zgled, kako je treba vsaj malo poznati Staro zavezo, da bi mogli razumeti Novo in bi nas nagovarjala. Tu je tudi zveza s še sedaj veljavno judovsko prakso obhajanja pashe, ki je osnova krščanski veliki noči. Tisto odstranjevanje vsega kvašenega iz hiš in stanovanj simbolizira notranje očiščevanje, ki ga povezujemo s postno pripravo. Pavel prerojene vernike vzporeja s čistim nekvašenim testom, iz katerega dobimo kruh za praznični obed Božjih osvobodencev. Takšno novo testo za letošnjo in za neminljivo veliko noč bi rad postal tudi sam.

Gospod prof. Marijan Peklaj, hvala, ker ste podelili z nami nekaj izkušenj. Naj se po vas in v vas še naprej inkarnirajo Marijine besede »... kajti velike reči mi je storil Mogočni in njegovo ime je sveto.« (Lk 1,49).

Pogovarjala se je s. Ivanka Tadina.

»OČISTITE SE STAREGA KVASA, DA BOSTE NOVO TESTO!« (1 Kor 5,7a)

Avtorica fotografije: Špela Fortuna

Te Pavlove besede so kakor vzklik velike noči, noči, ki je za vedno spremenila vse in stari *kvas* grešnega človeka dobesedno pripeljala do eksistencialne krize. Kajti po tisti noči se ne da več živeti po starem, potrebno je nekaj novega. *Stari kvas* našega mišljenja je potrebno postrgati, da se pripravi prostor novemu, nepoznanemu in presenjajočemu. To je proces, h kateremu smo poklicani sleherni trenutek svojega po-krstnega življenja, na posebno glasen način pa nas k temu vabi velikonočni čas.

Cerkev nam vsako leto naklanja štirideset dni postnega časa, ki je namenjen prav izpuščanju in odstranjevanju starega, smrdljivega in nepotrebne- ga v našem življenju. Namenjen je pripravljanju prostora, da bi se vanj lahko naselila nova, Kristusova misel, ki pa vedno znova preseneča. Kakor Marijo Magdaleno, kakor učence, kakor farizeje in kakor vse nas danes. Zato nam je naklonjenih novih štirideset dni velikonočnega časa, da bi se privadili na vdore Vstalega. Že ime samo – Vstali – sproža premik v miselnosti. Sporoča namreč nekaj, kar je za človekov um nemogoče, s tem pa neizbežno kliče k vedno novemu izhodu iz starega in dosedanjega načina mišljenja.

Nova Cerkev se je potem dodatnih deset dni posvečevala ob navzočnosti Matere, nato pa polna Svetega Duha zapustila varne »gornje izbe« in odšla na ceste in periferije sveta, da bi oznanjevala to, kar si človek sploh ni upal več sanjati, namreč, da ima ponovno Očeta ter brate in sestre!

In kakor je nekoč zapustila varen prostor, je danes Cerkev, tudi s spodbudo papeža Frančiška, povabljen stopiti ven, v nevarno. »Raje imam Cerkev, ki je ranjena in umazana zunaj, na ulicah, kakor Cerkev, ki je zbolela zaradi zaprtosti in ujetosti v ugodje lastnih gotovosti,« ponavlja papež.

Vdori Vstalega

Presenečenje torej, v katerega smo bili vsi potopljeni na dan svojega krsta, so Marija, Janez in Peter doživeli tisto jutro, ko so pred seboj zagledali prazen grob.

Zanimivo je gledati, kako se Vstali vsakemu razodene v njegovem jeziku, v zanj primernem času in kraju. Vstali je točen! Za vsakega pride ravno takrat, ko Ga najmanj pričakuje.

Zanimivo je gledati, kako se Vstali vsakemu razodene v njegovem jeziku, v zanj primernem času in kraju. Vstali je točen! Za vsakega pride ravno takrat, ko Ga najmanj pričakuje.

Lepo je gledati, kako se Bog ne naveliča prihajati in vstopati v naše solze in poglede, ki so obrnjeni nazaj, ter nas klicati. Večkrat, tolikokrat, kolikor je potrebno, da se vendarle obrnemo in Ga zagledamo.

Marija prva pride h grobu in zadnja ostane, kar lepo simbolizira dinamiko ženske duše, ki pogosto prva zazna novost življenja, a tudi najdlje ostaja v molku in premišljevanju, da bi doжела skrivnosti novega. Peter in Janez pa hitro pritečeta in hitro stečeta, kar je bliže moški naravi akcije. Obe naravi zato Vstali drugače nagovarja in drugače poišče.

Janez in Peter hitita in tečeta h grobu (prim. Jn 20,4), vendar Janez Petra prehiti. Zato, ker je bil mlajši? Morda. Veliko ljubša pa mi je razlaga, ki pravi, da Janez prvi priteče h grobu zato, ker je vedel, kje ta grob je. Petra namreč takrat, ko so Jezusovo telo polagali v grob, ni bilo zraven, zato ni vedel, kam mora teči. V naših življenjih je pogosto tako – kjerkoli smo upali ostati v temini *velikega petka*, četudi nismo razumeli dogajanja, kjerkoli smo uspeli biti in ne pobegniti, se je rodila nova milost in novo življenje.

Janez torej pride, a ne vstopi, kajti prvenstvo je Kristus zaupal Petru. Karizma mora vedno počakati strukturo, struktura pa ne dušiti karizme, ki jo običajno prehiteva. Obe gresta namreč skupaj, struktura in karizma, Peter in Janez. In oba vstopita v srce naše vere – v prostor, ki je še danes prazen in s svojo praznino tako močno govori! Janez *vidi in veruje*. Ne razume še, kajti evangelij poroča, »da še nista umevala Pisma« (Jn 20,9), vendar je vera hitrejša in močnejša od uma. Zato se odpravita domov. Drugačna.

Marija pa nasprotno, še *stoji pred grobom in joče* ter se med jokom *sklanja v grob*.

Kakor pogosto naša današnja Cerkev in občestva, ki se nenehno obračajo nazaj in objokujejo, česar ni več, ter ostajajo nepripravljena za sprejem novega kvasa, nove resničnosti in novega mišljenja. V prav to situacijo ponovno vstopa Vstali.

Jezus se prikaže Mariji Magdaleni

»Marija pa je stala zunaj pred grobom in jokala. Med jokom se je sklonila v grob in zagledala dva angela v belih oblačilih. Sedela sta eden pri vzglavju in eden pri vzhodju, kjer je bilo položeno Jezusovo telo. Rekla sta ji: »Žena, zakaj jokaš?« Dejala jima je: »Mojega Gospoda so odnesli in ne vem, kam so ga položili.« Ko je to rekla, se je obrnila in zagledala Jezusa. Stal je tam, pa ni vedela, da je Jezus. Jezus ji je rekel: »Žena, zakaj jokaš?

Koga iščeš?« Mislila je, da je vrtnar, in mu rekla: »Gospod, če si ga ti odnesel, mi povej, kam si ga položil, in ga bom jaz odnesla.« Jezus ji je dejal: »Marija!« Ona se je obrnila in po hebrejsko rekla: »Rabuní« (kar pomeni Učitelj). Jezus ji je rekel: »Ne oklepaj se me! Kajti nisem še šel gor k Očetu; pojdi pa k mojim bratom in jim povej: ›Odhajam gor k svojemu Očetu in vašemu Očetu, k svojemu Bogu in vašemu Bogu.‹« Marija Magdalena je šla in učencem sporočila: »Gospoda sem videla,« in to, kar ji je povedal.« (Jn 20,11-18).

Medtem ko smo mi zazrti v ta prazen grob, krivice, stiske, nerazumevanje, boleče spomine, zaprta vrata, izdajstva, prevare, grobosti in vse, kar je kdajkoli ranilo naše predstave in nas same, medtem ko človeštvo joče po tem, kar je izgubilo, in nad krivicami, ki jih je prejelo, se vzporedno že dogaja zgodba odrešenja. Kristus pride, a Marija ga ne spozna. Preveč je zatopljen v lastno bolečino in nemoč nad novo krivico. Evangelij poroča, da se je Marija dvakrat obrnila, preden je lahko sprejela novost Vstalega. Ni bilo dovolj prvič.

Lepo je gledati, kako se Bog ne naveliča prihajati in vstopati v naše solze in poglede, ki so obrnjeni nazaj, ter nas klicati. Večkrat, tolikokrat, kolikor je potrebno, da se vendarle obrnemo in Ga zagledamo. Proces (spre)obračanja, obračanja od grobov človeške nemoči v slavo Božje moči je nenehen proces, ki nima konca. Blagor pa Cerkvi in človeku, ki kljub svojim padcem ostaja mehek in odprt, da se vsakič znova pusti presenetiti in obiskati križanemu in vstalemu Kristusu.

Duhovno spominjanje

Prvo, kar Gospod dela v našem življenju, je preoblikovanje preteklosti. Res prihaja, da bi nas poklical v novo, a novega ni brez podlage starega, kakor ni drevesa brez korenin. Zato najprej želi vstopiti v staro in ga preoblikovati. Medtem ko Marija rine v grob in nenehno meditira svojo lastno temo, ji Gospod pošlje svoje angele, ki jo počakajo prav v njeni najgloblji temi. Postavijo se *k vzglavju in vzhodju* kamna, na katerega je bilo položeno Jezusovo telo, da bi njej in nam sporočila dve stvari:

- S svojo postavitvijo *k vzhodju in vzglavju* ponovita podoba skrinje zaveze, ki so jo Izraelci nosili s seboj skozi puščavo in jo pozneje imeli v Prevetem delu templja. Ob *vzhodju in vzglavju*

pokrova te skrinje sta bila namreč dva keruba, ki sta s svojimi perutmi zakrivala skrinjo ter obenem kazala na središče in bistvo. V tej skrinji so Izraelci hranili Mojzesovo palico, mano ter table postave. Bili so torej to simboli, ki so pričevali in jih spominjali na neizmerno Božjo ljubezen ter na veličastna Božja dela, ki jih je Bog storil med njimi.

- Ko se torej angela postavita k *vzglavju in vznožju* nove skrinje zaveze, spomnita, da se je v preteklo treba ozirati le zato, da bi se vse, tudi boleči spomini, napolnili z Božjo navzočnostjo ter postali oznanilo odrešenja in Božje ljubezni, ki človeka ne zapušča. Spominjanje tako postane duhovno, ker postavi v središče mogočna Božja dela, ki so se že zgodila v našem življenju.
- Drugo sporočilo angelov pa je v tem, da Vsemogočni sedaj ni več v templju, ampak je Vstali med nami, ki želi biti moljen »v duhu in resnici« (prim. Jn 4,23), njegov priljubljeni in presveti kraj pa postane človeško srce in telo!

Klic, ki odmeva še danes

Marijo torej, ki je podoba celotne Cerkve, Kristus išče tam, kjer je – zaprta v grob preteklosti in ujetosti v lastne strahove, da bi ji obrnil smer in jo poklical v življenje rodovitnosti, svežega zraka in pričevalnosti.

Prvi klic – klic iz greha v odrešenost

Klic od lastnega popka, ki ga Eva in Adam nemotno gledata kot boleč spomin na »popkovnico« Odnosa, ki je nekoč bil med človekom in Bogom, v novo obzorje, v katerem je po Kristusu človek ponovno vključen v Odnos z Bogom, ki ga ponovno sme klicati Oče.

Drugi klic – klic iz osamljenosti v občestvo

Z vstajenjem Kristusa smo za vedno postali sinovi in hčere, med seboj pa bratje in sestre. Mi smo v Kristusu in po Njem del Božjega življenja, zato smo za vedno ozdravljeni osamljenosti in odrezanosti in prestavljeni v življenje občestva. Nekaj, kar je morala Marija še doumeti, in nekaj, kar tudi nam ne gre najbolje.

Avtor fotografije: Mojmir Fortuna

Klic iz žalosti v veselje

Marijo gledamo ob grobu, oblito s solzami nad novo krivico, ki se ji je zgodila. Njene ranjene oči zmorejo videti le krivico. Njeno življenje se ponovno zdi zgodba *od groba do groba*, od ene krivice k drugi, iz ene osamljenosti in izdajstva k drugemu. Zanj prazen grob predstavlja ne le bolečino nad smrtjo njenega Učitelja, temveč sedaj tudi nad krajo Njegovega telesa. V to vstopi Kristus in ji šele prek osebnega klica: »Marija!« ponovno vrne duhovni, to je odrešeni pogled, v katerem ta isti prazen grob ni več znak krivic, temveč največji znanilec veselja in vstajenja! S tem duhovnim, Božjim pogledom njeno življenje končno postane zgodba odrešenja, ki ne gre več »od groba do groba«, ampak »od Jutra do Jutra«.

Bog torej vstopa, da bi nam preoblikoval pogled!

Klic iz žrtve v obdarjenost

Marija je prek srečanja z Vstalim sebe ponovno lahko zagledala kakor obdarjeno, polno veselja in bližine, kar ji je dovoljevalo, da je zapustila svoje trdno prepričanje o sebi kot žrtvi. Ta klic je še kako aktualen za nas, Slovence, ki bi radi iz svojega žrtveniškega dožemanja sebe, vere in drugih naredili kariero! Kristus pa prihaja in kliče k hoji po nogah.

Klic iz statičnosti v dinamičnost

Kakor Marija smo tudi mi poklicani, da damo imena našim parkiriščem, na katerih smo se ustavili. Vsak ima namreč svoj prostor, v katerem se je ustavil in ne gre naprej. Ker še nekaj čaka, ker še nekaj išče, ker še nekaj pogaša, ker ... »Žena, kaj jokaš? Koga iščeš?« (Jn 20,15a). Pomembno si je odgovoriti in dati ime tega, kar še čakamo, kajti nemalokrat čakamo to, kar že imamo, potrebno je le tvegati in stopiti na pot. Vera je ravno narediti prvi korak, ko še ne čutimo in ne vidimo, da bi na poti lahko doživeli mogočna Božja dela.

Klic iz »moram sama« v »imaš Očeta«

»Gospod, če si ga ti odnesel, mi povej, kam si ga položil, in ga bom jaz vzela.« (Jn 20,15b).

Marija bi rada vse držala v svojih rokah, tudi Boga. Četudi mrtvega, pa vendar ... da bi lahko vsaj nekaj imela v svojih rokah. Kristus pa jo pokliče v živ odnos z živim Bogom, ki se ga ne da imeti v rokah, lahko se Mu le pustimo ljubiti in presenečati. To je prehod iz mrtvega izpolnjevanja verskih praks v živ odnos s Kristusom.

Klic iz tekme v bratstvo

»Odhajam gor k svojemu Očetu in vašemu Očetu, /.../« (prim. Jn 20, 17).

Do tedaj je Jezus govoril le o svojem Očetu, ki ga je poslal, tukaj prvič jasno sporoči, da je ta Oče tudi naš. S tem pa neizbežno prejmemo brate.

Tisti, ki se torej ponovno spozna za sina in hčer, ve, da tako ob sebi nima več tekmecev, ki bi ga lahko ogrožali in s katerimi mora tekmovati za svoje preživetje, temveč lahko vstopi v odrešen bratski odnos, kjer vsak postane vidna navzočnost – zakrament – Boga samega.

Klic iz nezrele v zrelo vero

»Ne oklepaj se me!« (Jn 20,17).

Kolikokrat se močno oklepamo kakega duhovnega doživetja in ga želimo na vsak način podoživeti. To se pogosto zgodi potem, ko drugič ali tretjič obiščemo kraj, mesto, romarsko središče, v katerem smo nekoč že močno doživeli Božjo navzočnost. Kakor da ne bi znali biti zgolj hvaležni in se hraniti iz svobodnega duhovnega spomina, se v srcu mučimo in primoramo, da bi vendarle ponovno nekaj močnega doživeli. In smo razočarani. Ker Bog ni namenjen čustvenemu zadovoljevanju

naših praznin, temveč je Oseba, ki nas vabi v ljubeč in zrel odnos, v katerem ni posesivnega oklepanja ne izsiljevanja, temveč ponižno sprejemanje milosti take, kot nas obišče, in ne take, kakor jo sami želimo doživeti.

Kristus nas torej vabi v odrasel odnos z Njim in med seboj, kjer drugi ni mašilo, temveč svoboden dar. Kako pomembno se je tega zavedati v zakonu, kako pomembno v samostanih, kako pomembno v kakršni koli skupnosti med nami.

Klic iz zaprte Cerkve v Cerkev izhoda, da bi oznanila evangelij bližine

Kristus nas torej prek Marije Magdalene močno in odločno kliče v Cerkev izhoda. Izhoda iz ujetništva slavnega »tako je vedno bilo« v svobodo prisluškovanja Duhu, ki odgovarja na potrebe časa in ljudi tega časa. Potreben je nov jezik, nove poti, nova bližina!

Zato Kristus Marijo pošilja. Potem, ko se srečata s pogledom in Mariji dokončno umije oči, spomin in pogled ter se prepriča, da je sedaj res prevzela novost Njegove vstajenjske misli, jo pošlje k učencem, ki jih tukaj tudi sam ne imenuje več učence, temveč brate.

»Pojdi pa k mojim bratom in jim povej: »Odhajam gor k svojemu Očetu in vašemu Očetu, k svojemu Bogu in vašemu Bogu.« (Jn 20,17).

Pošilja jo v svet, iz osamljenosti v občestvo, med ljudi, da bi jim, potem ko je srečala vstalega Kristusa, lahko oznanila, da smo v tem Jagnjetu, ki je dalo vse, ponovno dobili dom, ponovno prejeli Očeta in ponovno postali med seboj bratje in sestre. Ta evangelij čaka današnji svet! Evangelij bližine, kjer je vsak lahko sprejet in tako izkusi bližino.

»Po tem bodo spoznali, da ste moji učenci, če se boste ljubili med seboj.« (Jn 13,35).

Ne bojmo se torej nepopolnosti, kajti naša popolnost je Kristus. Njega smo namreč poklicani živeti med seboj, Njega oznanjati s svojim življenjem in svojimi odnosi. Dokler se ta vstali Kristus in njegov evangelij ne bo vonjal in okušal med nami, je namreč vsa naša pastorala v prazno in ni za drugo, kakor da se vrže proč in pohodi. Dokler namreč ne bo podprta z našimi odrešenimi odnosi, svet ne more prepoznati Vstalega, skritega v vsakdanjost naših obrazov. Zato pogumno, svet čaka ta evangelij bratske bližine!

Ne bojmo se torej nepopolnosti, kajti naša popolnost je Kristus. Njega smo namreč poklicani živeti med seboj, Njega oznanjati s svojim življenjem in s svojimi odnosi.

SO VSE OSEBE V SVETEM PISMU ZGODOVINSKE

Zgodovinske in manj zgodovinske osebnosti ...

V Svetem pismu so osebnosti, ki jim lahko brez težav pripišemo zgodovinskost. Odtisi njihovih stopal so dobro vidni in znanstveni psi »vohljači« jih brez težav izsledijo. Sveto pismo pa s svojo raznolikostjo pred nas postavlja tudi zgodovinske osebe, za katere se zdi, kot da zanje težnostni zakoni gravitacije zgodovine ne veljajo. Povedano drugače: Sveto pismo predvsem v prvih poglavjih postavlja zgodovinske osebe, za katere ni mogoče zlahka govoriti o zgodovinskosti. S tem ciljam predvsem na nekatere osebnosti z začetka prazgodovine izvoljenega ljudstva, Adama in Evo, Kajna in Abela, Noeta ... Tako se postavljajo vprašanja: ali je Evina roka res odtrgala prepovedani sad, ali je zemlja odprla svoja usta in sprejela kri bratomora, ali je bila Noetova barka v resnici dolga tristo komolcev.

Prazgodovina izvoljenega ljudstva

Sveto pismo nas v prvih enajstih poglavjih Prve Mojzesove knjige (1 Mz 1–11) seznanja s t. i. prazgodovino izraelskega ljudstva. Za ta poglavja je

značilno, da v njih svetopisemski avtor popisuje prazgodovino tako, da jo postopoma privede (zreducira) do očakov izraelskega naroda. Za poglavja je tudi značilno, da so plod globokega teološkega razmišljanja v luči dogodkov na Sinaju in so pripeta na širšo zgodovinsko, zemljepisno in mitološko »bazo« Bližnjega vzhoda, iz katerih je svetopisemski avtor izhajal in zajemal.

Za primer lahko vzamemo, denimo, vesoljni potop, ki je eden najstarejših mitov (ki ga zasledimo že v sumersko-akadski književnosti). Kraj nastanka pripovedi o veliki povodnji najbrž smemo brez posebnih zadržkov iskati v zgodovinski Mezopotamiji, medrečju, ki je z obilnimi količinami vode Evfrata in Tigrisa poskrbelo za sporadične poplave, ki so bile za lokalno prebivalstvo – ki ni imelo prav širokega zemljepisnega obzorja – vesoljnega značaja. Tudi svetopisemski avtor je pripoved o veliki povodnji (narativno gledano) popisal po vzoru starejših vzorcev – najbolj znan je tisti iz *Epa o Gilgamešu*. A s to bistveno razliko, da je bila pripoved o Noetu spisana, prepisana ali urejena z drugimi teološkimi predpostavkami, ki so v procesu oblikovanja besedila bile bistvene za obliko in še bolj vsebino, kot jo poznamo danes.

Lahko zapišemo, da so pripovedi, v katerih omenjene osebnosti nastopajo, miti, ki ne pripovedujejo najprej tega, kar naj bi nekoč bilo in danes ni več – seveda tega ne izključujejo – temveč govorijo o tem, kar se ni nikoli zgodilo, a od nekdanj obstaja.

Materija, s katero navdihnjeni avtor opisuje prazgodovino izvoljenega ljudstva, ni tako izvirna, če imamo v mislih takrat že obstoječe in prisotne starejše mite okoliških kultur, po katerih se je avtor nedvomno zgledoval. Izvirnost svetopisemske različice je izenačena z načinom razumevanja in interpretacije omenjene materije. V Svetem pismu namreč ne beremo »copy-paste« različit, saj biblična verzija odseva veliko pomembnih svojskosti – najpomembnejša je tista o obstoju enega samega Boga (monoteizem). Za razliko od bogov ostalih različic mita o vesoljnem potopu je Noetov Bog tisti, ki nastali kaos vodovja, kakor pravodovja pri stvarjenju, z nevprašljivo avtoriteto obvlada in mu odkaže svoje mesto.

Bolj kot oblika je pomembna vsebina

Na mestu je vprašanje, ali osebe, ki nastopajo v prvih enajstih poglavjih Prve Mojzesove knjige, odsevajo resnične zgodovinske osebnosti. Odgovor zagotovo ni preprost. Ne za vernika in niti za znanstvenika. Ni se namreč mogoče zlahka posloviti od predstav, ki nas spremljajo vse od zibelke naprej, prav tako pa teh predstav znanstveno ni mogoče zlahka ovreči.

Glede na predstavljeno lahko vseeno zapišemo, da so pripovedi, v katerih omenjene osebnosti nastopajo, *miti*, ki ne pripovedujejo najprej tega, kar naj bi nekoč bilo in danes ni več – seveda tega ne izključujejo – temveč govorijo o tem, kar se ni nikoli zgodilo, a od nekdaj obstaja. To ni zgodovinski popis takratnega dogajanja, temveč je mit najprej popis neke zgodovinske izkušnje na način, da lahko v Adamovi

in Evini, Kajnovi in Abelovi ter Noetovi zgodbi postane razvidno (še danes!), kaj pomeni prekršitev Božje zapovedi za človeško eksistenco, kaj uboj in nepravilnost za obstoj civilizacije ... Čeprav mit ni kronološko beleženje dejstev, ima v nekaterih pogledih večjo vrednost kot zgodovina. Odkriva namreč dušo ljudstva, njihovo teološko-instinktivno izbiro karakterjev, ki ponazarjajo njihove moralne nazore, razumevanje časa in lastne vloge v njem.

Arheolog Roland de Vaux, ki je preučeval zgodovinsko ozadje življenja očakov, ugotavlja: »Nikoli ne bomo mogli spisati zgodovinskih življenjepisov Abrahama, Izaka in Jakoba. Pa tudi prave zgodovinske obdobja očakov ne. Vedno nam bo primanjkovalo potrebnih elementov. Tisti pa, ki jih imamo v Svetem pismu in zunaj njega, nam govorijo, da so začetki in oblikovanje izraelskega ljudstva zelo zapletena zadeva.« Arheologija oziroma znanost ne more dokazati vsega, razmišlja dr. Peklaj: »Resnica svetopisemskega sporočila je resnica vere, ki presega vsakršno skladiščenje materialnih podatkov. Vsekakor pa je Božje razodetje neločljivo povezano z zgodovinskim dogajanjem. Ne samo dejstvo, da svetopisemska besedila poročajo o dogodkih, ob katerih so se posamezniki in ljudstvo srečevali z Bogom in spoznavali Njegovo voljo, temveč tudi dejstvo nastajanja svetih knjig v konkretnih zgodovinskih razmerah zahteva povezanost judovsko-krščanskega verovanja z zgodovino.«

Povezanost z zgodovino

Besedila Prve Mojzesove knjige, še posebej poglavja 1–11, niso nastala iz želje po natančni zgodovinski dokumentaciji, temveč iz nagibov po iskanju globljega, verskega smisla dogodkov. Stoletja so jih posredovali iz roda v rod po ustnem izročilu, dokončno obliko pa dobijo šele po babilonskem izgnanstvu. V njem so zgodovinska dejstva na poseben način prepletena z legendami in rekonstrukcijami rodovnikov, ki naj bi izraelsko zgodovino od Abrahama dalje povezali v enoten prikaz zgodovine izvoljenega ljudstva. Versko sporočilo Geneze tako ne prihaja do nas v obliki dobesedne zgodovine, temveč skozi medij pesniških, legendarnih pripovedi, ki odražajo prepričanja in ideale, s katerimi se je duhovno življenje Izraela hranilo (in živelo) v zgodnji fazi svojega razvoja.

EFRÓN

V Svetem pismu je »malo morje« oseb, ki so v zgodovini odrešenja veliko prispevale, hkrati so skrite »v senci velikih«. Komaj kdo jih opazi. Efrón je omenjen v 1 Mz 23,1-20. Celotna zgodba se vrti okoli Abrahama in njegove ljubljene Sare, ki je umrla v starosti 127 let. Abraham je bil priseljenec in ni imel nepremične lastnine. Ob Sarini smrti se je to izkazalo kot problematično, saj je ni imel kje pokopati. Znašli so se v zadregi. Kjer koli bi pokopal Saro, bi staroselci to lahko razumeli kot okupacijo. V 1 Mz 23 je mogoče zaznati napetost. Sarina smrt je odprla temo, ki ni mogla ostati brez odgovora. Če ga zavrnejo in razjezijo, lahko nastane velik pretep. Kdo bi mogel prešteti razbite glave in polomljena rebra? Če bi Abraham vzel votlino Máhpelo in tam pokopal Saro, bi mogel vzeti vso deželo. Rodovi, ki šele pridejo, bodo govorili: »Kjer so grobovi naših prednikov, tam je naša sveta zemlja.« Do današnjih dni je tako. Zato so se občinski možje zbrali, da bi se rešili žerjavice v nedrih. Bili so pripravljeni dovoliti pokop Sare na svoji zemlji, a Abraham je oprezen, saj bi bil lahko že najmanjši spor npr. njegovih in njihovih pastirjev na pašnikih povod za maščevanje in onečaščenje Sarinega groba. Najboljša rešitev za Abrahama je bila nakup zemlje. Zato zaprosi prisotne, da posredujejo zanj pri Efrónu, lastniku njive in jame, kjer je želel pokopati Saro (v. 8-10). Abraham mu je ponudil plačilo v srebru, Hetejec Efrón pa mu je odgovoril: »Ne, gospod, poslušaj me! *Dam ti polje in tudi votlino*, ki je na njem, ti dam; vpričo sinov svojega ljudstva ti jo dam. Le pokopljí pokojnico!« (v. 11). Ali se je Abraham že kdaj prej z njim pogajal za ta kos zemlje, ne moremo vedeti. Morda. Morda je Efrón cincal, da bi iztržil čim več.

Efrón se je naenkrat našel med dvema ognjema: med Abrahamom na eni strani in svojimi rojaki na drugi. Ali ga bodo rojaki obtožili izdajstva? V tej vroči situaciji je pohitel in ponudil njivo zastonj. V kakšnem tonu je to izrekel? Ali je to bila iskrena pripravljenost, da bi potolažil vdovca, ali morda izzivalni ton objestneža? Recimo: »Zemljo bi kupoval, pritepenec? Tu bi pogljal korenine, da

bi se za zmeraj spotikali ob tebe? Zastonj ti dam. Pokopljí pokojnico, če si upaš!« Mogoče se je zbal. Možni so vsi scenariji.

Raje verjamem, da je bil Abraham priljubljen med ljudstvom. Morda je izjava enega izmed njih bila iskrena: »Božji knez si med nami; v najlepšem izmed naših grobov pokopljí pokojnico!« (v. 6). Morda pa je bil vse skupaj le navaden trgovski direndaj, kot je še danes na bližnjevzhodnih bazarjih. Kakor koli, Efrón je za vsak primer imel ceno za svojo njivo. »Poslušaj me, gospod! Zemljišče za štiristo šeklov srebra, kaj je to med menoj in teboj? Le pokopljí pokojnico!« (v. 15).

Pogajanje se je dobro končalo; Abraham je Efrónu vpričo Hetovih sinov odtehtal srebro, ki ga je zahteval. Štiristo šeklov srebra. Ali je Efrón njivo prodal za najnižjo ceno ali pa je prejel štiristo srebrnih kot najvišjo Abrahamovo ponudbo? Pomembno je, da je Abraham pridobil zemljo na zakonit način. Lahko je mirno živel med Hetovi sinovi, »na svojem«.

V oči pade še nekaj zanimivih podrobnosti, recimo: omika! Iz zapisa kar žari imenitno izražanje. Abraham se ne sklicuje niti na svoje bogastvo niti ugled, pač pa poudari, da je med njimi tujec in priseljenec. Pri starih ljudstvih je bila gostoljubnost do tujcev imperativ. Še dandanes se zahodnjaki čudijo nad gostoljubnostjo, ki so je deležni v Bosni, Srbiji in še južneje. Tudi sam Abraham je izkazal gostoljubnost trem možem, za katere se je izkazalo, da so bili angeli (1 Mz 18). Abrahamovi sogovorniki ga imenujejo »Božjega kneza« (23,6). Ponudijo mu »najlepši izmed grobov«, da v njem pokoplje Saro. V 12. vrstici pravi, da se je Abraham *priklonil* pred ljudstvom dežele. Na koncu pogajanja Efrón pove svojo ceno na vzhodnjaško prijazen način in na koncu »sta polje in votlina na njem od Hetovih sinov prešla v last Abrahamu za grobišče.« (v. 20).

Efrón, neznani prebivalec dežele, v kateri je bil Abraham tujec in priseljenec, ob Abrahamu nenadoma stopi v žarišče neke dobe in postane pomemben mož v zgodovini odrešenja.

Efrón, neznani prebivalec dežele, v kateri je bil Abraham tujec in priseljenec, ob Abrahamu nenadoma stopi v žarišče neke dobe in postane pomemben mož v zgodovini odrešenja.

BOG VSTOPA PO BESEDI

Avtorica fotografije: Nataša Preglav

*Kot
katehistinja
si srčno želim,
da bi
veroučenci
spoznali,
da je Božja
beseda živa
beseda Boga,
ki nas ima rad
in govori meni
in tebi na
način, kot ne
govori nikomur
drugemu.*

Vsak naš dan je napolnjen z besedami. Uporabljamo glagole, da bi opisali, kaj se nam dogaja. Samostalnike, ko poskušamo dojeti življenje, in pridevnike, ko želimo opisati svet. In vsaka izgovorjena beseda je vzpostavitev odnosa do nečesa in nekoga. Lepe, dobre besede prinesejo ljudem mir in veselje, prinesejo upanje in potrditev ljubezni. Človeška beseda pa se napaja ob Božji besedi. O, da bi naše besede postajale čim bolj podobne Božji besedi ... Besedi ljubezni! To pa se lahko zgodi šele takrat, ko se zares srečaš z Besedo in ugotoviš, da je to več kot beseda. Ko dobi Božja beseda v življenju posebno mesto, postane Oseba, ob kateri pripoveduješ tudi svojo zgodbo: zgodbo o svojem življenju z Bogom ...

Kot katehistinja si srčno želim, da bi veroučenci spoznali, da je Božja beseda živa beseda Boga, ki nas ima rad in govori meni in tebi na način, kot ne govori nikomur drugemu. Da se ob poslušanju ali branju Besede prek podatkov, zapisanih

zgodov ljudi, ki so živeli z Bogom, srečamo z Nekom. In da se nam po Besedi odpira popolnoma nova pustolovščina z Njim.

Zato imamo v veroučni učilnici vedno odprto knjigo Božje besede in otroci jo že ob vstopu radi pogledajo in prelistavajo.

Knjigo Božje besede začnemo odpirati že s predšolskimi otroci pri Petrovih uricah. Vsako srečanje je sestavljeno iz uvodne dinamike: pesmi, pleša ali igre. Sledi oznanilo Božje besede, ki ga otroci najprej poslušajo, ob vprašanih obnovijo in potem drug drugemu pripovedujejo. Dejavnost, ko otroci dogodek zaigrajo, izdelajo prizor iz gline, ga narišejo, izdelajo trganko ali predstavijo z lutkami, je namenjena poglobljanju in pomnjenju vsebine. V zaključni molitvi izrekajo svoje zahvale, prošnje, polagajo darove na oltar ali simbole, ki predstavljajo njih same, njihove družine, prijatelje in ljudi v stiski.

V prvem razredu verouka so v letošnjem šolskem letu otroci na nedeljo Svetega pisma prejeli zvitek s svetopisemskim besedilom. Po pridigi je duhovnik vsakega otroka poklical po imenu. Ta je odgovoril: »Tukaj sem!« Stopil je k duhovniku, ki mu je izročil zvitek. Otroci so pri veroučni uri s ponosom pripovedovali, kako so s starši zvitek razvili pred kosilom in kaj je njihovi družini Bog sporočil, katera svetopisemska oseba je nastopala v njihovem odlomku.

Med študijem teologije sem se srečala in tudi dokončala seminar iz Geštalt pedagogike. Ta predstavlja celostno doživljanje in izražanje samega sebe. Metode, ki jih najpogosteje uporabljamo, so risanje, gibanje, ples, otip, vonj, glasba, oblikovanje ... Nekatera načela geštalt pedagogike, ki vedno vplivajo tudi na moje podajanje vsebine veroučencem, so: v središču je posameznik, načelo iskanja stika, pomembno načelo je »tukaj in zdaj«, načelo učenja z izkušnjami, načelo samopomoči, samoiniciative, ko učenec ni več odvisen od učitelja, saj želimo, da postane samostojen in soodgovoren, in seveda načelo integracije, ki zadeva upoštevanje enotnosti telesa, duše in duha in kar je s tem povezano: delovanje, čutenje in mišljenje. Geštalt pedagogi pri verskem pouku priporočajo konkretno obravnavanje svetopisemskih likov in soočenje z njimi. Ob bibličnih likih se učenci srečajo s svojimi čustvi, naučijo se ravnanja z njimi, soočijo pa se tudi s soljudmi in Bogom.

Seveda je za takšen pristop potreben čas in ga pri veroučni uri lahko uporabim le deloma. Je pa odlična priložnost za uporabo metod geštalt pedagogike čas oratorija, ko je ena od delavnic svetopisemska. Oratorij 2017 je imel za glavno osebo Božjo mater Marijo. V delavnici so otroci najprej poiskali svetopisemske kraje, povezane z Marijino zgodbo. Ob poimenovanju smo si ogledali tudi fotografije posameznih krajev in razdalje med njimi. Nadaljevali smo z iskanjem in prebiranjem odlomkov, ki omenjajo nebeško Mater. Tri odlomke (Obisk angela Gabrijela, Jezusovo rojstvo in Marija na križevem potu) smo tudi zaigrali. Po zaigranih odlomkih smo se o njihovih občutjih v posameznih vlogah pogovorili in osebe aktualizirali. Za zaključek pa je v molitvi ob Marijinem magnifikatu vsak otrok napisal svoj Magnifikat Bogu.

Ne mine ura verouka brez odlomka iz Svetega pisma, ki se mu lahko včasih bolj posvetimo, drugič pa ga samo preberemo. A Božja beseda deluje in

odmeva. Uporaben pripomoček, da Besedo tudi pri maši bolje slišimo, je *Liturgični zvezek*, saj je na vsakem listku, ki ga otroci dobijo ob koncu svete maše, tudi vprašanje, vezano na nedeljsko Božjo besedo. Veliko družin je tako začelo odpirati knjigo vseh knjig, iskati nedeljske odlomke in se vedno bolj poglobljati vanjo.

Če je v prvi triadi verouka zelo privlačno družinsko *Sveto pismo s slikami*, pa že v četrtem razredu otroci s ponosom iščejo odlomke po poglavjih in vrsticah v Svetem pismu za odrasle. Za birmance, ki so polni energije, je vsako leto najbolj zanimiv del kviza, kjer preverimo njihovo versko znanje, prav tekma v tem, kdo prej najde določeni odlomek – Hitri prsti v Svetem pismu! To je tehnična veščina, ki razkrije njihovo poznavanje zgodovine in orientacijo v Svetem pismu.

Z vami mi je uspelo podeliti le nekaj utrinkov z naših srečanj z Božjo besedo. Srce se mi širi od veselja, ko otroci že ob napovedi odlomka hitijo pripovedovati, da to pa že poznajo, ker piše v njihovem domačem Svetem pismu. In ko tudi na srečanjih za starše spoznavam, da ti radi prisluhnejo Besedi. Evangeljsko naravnani starši cenijo duhovno naravnost svojega življenja, dojemajo Boga kot osebnega in ljubečega, so gotovi v svoji veri in imajo pozitiven odnos do življenja. In Beseda nas vse, majhne in velike, vodi k ljubezni do vseh, sposobnosti deliti, odpovedati se majhnim rečem, pomagati drugim, začutiti druge, odpustiti, spraviti se z nekom ... Zato ob pripravah na ure verouka vedno želim najprej moliti z Besedo in potem razmišljati o metodah.

Avtorica fotografije: Nataša Preglav

»GLAS MOJEGA LJUBEGA«: ORIGEN O VISOKI PESMI

Osem kratkih poglavij Visoke pesmi že stoletja velja za enega največjih biserov naše civilizacije in hkrati velik izziv za pravilno razumevanje.

Z razlago tega besedila v luči krščanskega razodetja se je med prvimi spopadel Origen (ok. 184 – ok. 253)¹. Ta veliki teolog je bil predvsem razlagalec Svetega pisma. Verjetno bolj po krivici je znan tudi po tem, da naj bi se dal kastrirati. A ravno lepota in duhovna globina, s katerima razlaga Visoko pesem, spregovorita o njegovem osebnem dojemanju odnosa s Kristusom, ki bi ga tako dejanje zbanaliziralo.

¹ Vsem bralcem, ki jih bo pričujoči prispevek navdušil, priporočam sveže izdano knjigo s celotnim slovenskim prevodom Origenove razlage Visoke pesmi; Origen, *Komentar k Visoki pesmi*, Ljubljana: KUD Logos, 2017. Prevod je delo Neže Gačnik, zanimivo spremno besedo z naslovom *Jeklena hermenevtika* pa je prispeval Alen Širca. Referenčne oznake navedkov so vzete iz slovenske izdaje in upoštevajo členitev, ki je navedena tam, čeprav se deloma razlikuje od izdaje v Sources Chrétiennes 375 I in II.

1. Zgodovinska in duhovna razlaga

Zanimiva tehnika Origenove razlage v Visoki pesmi je, kot pravi avtor sam, zgrajena dvostopenjsko. Najprej se posveti dobesedni, zgodovinski razlagi (*expositio historica*), nato duhovni (*intellectus spiritualis*). Duhovna razlaga je spet sestavljena iz dveh delov: »namreč pod imeni zaročenke in Zaročenca je mišljena zveza Cerkve in Kristusa ali zveza duše z Božjo besedo.« (*Hom-Cant. I.1*).

Duhovno razumevanje Visoke pesmi kot razlaga ljubezenskega odnosa se tako nanaša na odnos med Kristusom in njegovo Cerkvijo ali odnos, ki ga ima človek oziroma njegova duša z Bogom v molitvi ob Božji besedi.

Temu zadnjemu delu Origenove razlage bomo posvetili nekaj pozornosti, da bi nas naučil, kako bi tudi mi lažje in globlje vstopali v osebni odnos z Božjo besedo. Naša duša si namreč, kot pravi

Kristus Pantokrator v družbi evangelistov na kupoli bazilike Božjega groba v Jeruzalemu

Avtor fotografije: Petrus Schüler, OFM

Origen, »vsa prizadeva, da bi se zedinila in združila z Božjo besedo ter vstopila v skrivnosti njegove modrosti in vednosti kakor v poročno sobo nebeškega ženina.« (*HomCant.* I.1).

2. Začetek duhovnega vzpona

Ko opisuje ta vzpon duše k tesnejšemu odnosu z Bogom, Origen najprej izpostavi moralno poplajšanje. Naš trud je dragocen v Gospodovih očeh. »Vsaka duša, ki je izobrazena in poučena najprej v moralnih, nato v nravnih (podukih), po vsem tem, kar se – kot smo pokazali – v vseh teh naukih poučuje, že samo poplajšanje navad, poduk o stvarih ter pošteni nauk *k sebi vlečejo* Božjo besedo. In rada se da *pritegniti*, kajti nadvse ljubo ji je priti k poučenim dušam in z naklonjenostjo sprejme ter dobrohotno pusti, da se jo *pritegne*.« (*HomCant.* I.3). Gotovo je, da »vonj Zaročencevih olj«, polnost Božjega Duha, vzbudi v naši duši odgovor. Gospod nas pritegne z lepoto in mi se odzovemo temu notranjemu klicu.

»Ko torej Kristus dušo privede do umevanja svojega čuta (*intelligentia sui sensus*), pravimo, da je popeljana v kraljevo sobo, kjer so »skriti vsi zakladi modrosti in vednosti« (Kol 2,3).« (*HomCant.* I.4). Na tej poti vstopanja v odnos z Božjo besedo, je ta simbolizirana v kraljevem domovanju, kjer prejmemo mnoge skrite, prej nepoznane zaklade. Postanemo celo *kraljica*, ki ima svojo sobo, kar predstavlja prostor molitve k Očetu.

Ko Origen razlaga vrstico »Vzljubile bomo tvoje oprsje bolj kot vino.« (Vp 1,4), vabi k rasti v zrelosti: »Nosimo upanje, da bomo prispeli do te zrelosti, ko se bomo lahko ne le pasli in hranila iz oprsja Božje besede, ampak mogli tudi vzljubiti Njega, ki nas hrani.« (*HomCant.* I.5) Ta erotična simbolika ni namenjena sama sebi, temveč v Origenovi razlagi dobi poseben pomen, saj uvaja h Kristusu: »Ženinovo oprsje pomeni popolnost Božje besede in polnost duhovnega nauka.« (*HomCant.* I.5).

3. »Črna sem in lepa«

Ta vzklik vznika iz globokega razumevanja Božje paradoksalne, nore ljubezni do nas. Čeprav smo temni od naših grehov – morda še bolje: prav zato, *ker* smo grešni – smo v Božjih očeh tudi lepi. *Fusca/nigra sum et formosa*. »V meni je tisto prvotno, kar je bilo v meni ustvarjeno, po »Božji

podob(nost)i« (1 Mz 1,27), in ko zdaj pristopam k Božji besedi, sem spet prejela svojo podobo.« (*HomCant.* II.1).

Kesanje ob naših grehah začne iskati uteho v Svetem pismu. Skrušenost srca in solze nas očiščujejo, saj nam dajejo čisteje videti Božje usmiljenje. »Lahko pa se tudi o vsaki duši, ki se po številnih grehah spreobrne h kesanju, reče, da je *črna* zaradi grehov, *lepa* pa zaradi obžalovanja in zaradi *sadov kesanja* (prim. Lk 3,8).« (*HomCant.* II.1). Temna zaradi davnih pregreh, a lepa zaradi vere in spreobrnjenja.

Ostanki antičnega mesta Cezareje Maritime, kjer je velik del življenja preživel Origen.

Avtor fotografije: Jan Dominik Bogataj, OFM

4. »Tisti, ki ga ljubi moja duša«

Zanimiva je Origenova razlaga tega slavnega naziva za Zaročenca. »Zaročenka je zdaj Zaročenca poimenovala z novim imenom. Ve namreč, da je on Sin ljubezni, celo da je On sam »ljubezen, ki je od Boga«, in zato ga imenuje »tisti, ki ga je vzljubila moja duša«. Vendar ne reče »ki sem ga vzljubila«, ampak »ki ga je vzljubila moja duša«, saj ve, da ljubezen do Zaročenca ni kakršna koli, ampak ga je treba ljubiti »z vso dušo, z vso močjo in iz vsega srca« (Lk 10,27).« (*HomCant.* II.4).

Božja beseda v naših srcih vzbudi to gorečo ljubezen do Kristusa. Ta ljubezen postane osrednja in najpomembnejša v naši duši, kar simbolizira tudi počitek, ki ga daje Ljubi opoldne (prim. Vp 1,7).

Literarno
in duhovno
bogastvo
Visoke pesmi
dobi v
Origenovi
razlagi še prav
poseben
pomen za naše
branje Božje
besede.
Erotično-
ljubezenski stil
dobiva v
duhovni
razlagi
izjemen naboj,
da nas
nagovori in
navduši za to
ljubezensko
avanturo z
Besedo.

»Z (besedo) *opoldne* namreč imenuje skrivne koticke srca, kjer duša od Božje besede prejme jasnejšo luč spoznanja (*clarior lux scientiae*). To je namreč trenutek, ko sonce doseže najvišjo točko svojega obhoda. Če torej kdaj Kristus, »sonce pravičnosti« (Mal 3,20), svoji Cerkvi razjasni vzvišene in prepadne (*arduus*) skrivnosti svoje moči, bo videti, da ji odkriva ljubke pašnike in opoldanske staje.« (*HomCant.* II.4).

5. Božja beseda kot »beli konj«

Ko Origen razlaga vrstico »S svojo konjenico med faraonovimi vozovi bi te primerjal, moja najdražja.« (Vp 1,9), uvede zanimivo tipološko primero. Na osnovi besedila iz knjige Razodetja – »Prikazal se je bel konj. Ta, ki ga je jezdil se imenuje Zvesti in Resnični. ... Ime mu je Božja Beseda.« (Raz 19,11-14) – poda izvirni razlago teh, na videz težko razumljivih besed.

»S tem »belim konjem«, na katerem jezdi On sam, ki se imenuje »Božja Beseda«, in s to nebeško vojsko, ki mu sledi na prav tako belih konjih, Kristus torej primerja in enači svojo Cerkev.« (*HomCant.* II.6). Nadaljuje z bolj eksistencialno nagovarjajočim tonom: »Blažene so namreč duše, ki so uklonile svoj hrbet in sprejele nase za konjenika Božjo Besedo ter prenašajo njegove uzde, da jih z vajatmi svojih naukov obrača in vodi, kamor sam hoče. Ne stopajo več po svoji volji, ampak jih k vsemu vodi in pelje volja jezdeca.« (*HomCant.* II.6).

6. Majhna in preprosta duša pred kraljem – Božjo besedo

Če se ob teh mističnih razlagah počutimo nekoliko nelagodno in nismo najbolj prepričani, kako naj razumevamo te visokoletne prispodobne, nam Origen odgovarja: »Dokler je duša še majhna in nepopolna ... za to dušo nastajajo »posnetki zlata« (Vp 1,11), saj je še ne hrani trdna in močna hrana Božje besede, ampak se napaja ob podobah (*similitudo*) – kakor če bi rekli, da jo učijo prilike in zgledi; in skladno s tem je tudi o Kristusu rečeno, da je »napredoval v modrosti, rasti in milosti pri Bogu in pri ljudeh« (Lk 2,52).« (*HomCant.* II.8). Kakor majhni otroci tudi naša duša postopno raste v razumevanju Božje besede. Na tej poti vedno kaj spoznavamo, toda postopno in z vztrajnostjo napredujemo.

Tako imeovana majhna duša ni majhna po svojem bistvu, temveč ta izraz označuje le dejstvo našega postopnega napredovanja v umevanju, »dokler kralj ne bo na svojem ležišču« (Vp 1,12), »torej dokler ne bo takšna duša napredovala do te mere, da bo sama vase sprejela kralja k počitku.« (*HomCant.* II.8).

S to prispodobo kralja je označeno srečanje naše duše z Bogom. »Tako namreč pravi ta kralj: »Prebival bom med njimi in med njimi bom hodil.« (2 Kor 6,16). Zares, to so tisti, ki Božji Besedi ponudijo tolikšno širino svojega srca, to je prostor za globlje umevanje in širše spoznavanje, da se ta v njem tako rekoč sprehaja.« (*HomCant.* II.8).

Ponovna uporaba eroticiziranega besedišča, npr. »ležišče«, ima zopet za svoj cilj prikazati polnost in privlačnost prebivanja s kraljem – Bogom. »Ta kralj, ki je Božja Beseda, ima torej v duši, ki je prispela do polnosti, svoje ležišče, če le ni v njej kakšna hiba, ampak je polna svetosti, pobožnosti, vere, ljubezni (*caritas*), miru in vseh drugih kreposti.« (*HomCant.* II.8).

7. Vonj Božje besede

Origen uporablja tudi bogat čutni besednjak Visoke pesmi, ki ga prav tako navezuje na Božjo besedo: »Zato se torej imenuje tudi dišava ali narda, da bi voh duše prejel vonj Besede. In zato je tudi otipljiv, oprijemljiv z roko in je tudi »Beseda, ki je postala meso« (Jn 6,35), da bi se lahko notranja roka duše dotaknila Besede življenja. Vse to je ena in ista Božja Beseda, ki se po vsem tem spreminja z izkustvi v molitvi in nobenega čuta duše ne pušča brez svoje milosti.« (*HomCant.* II.9).

Neverjetno literarno in duhovno bogastvo Visoke pesmi dobi v Origenovi razlagi še prav poseben pomen za naše branje Božje besede. Erotično-ljubezenski stil dobiva v duhovni razlagi izjemen naboj, da nas nagovori in navduši za to ljubezensko avanturo z Besedo. »Očarljivost in lepota Božje Besede« (*HomCant.* II.2) bosta v njej prepoznala »glas mojega Ljubega.« (Vp 2,8).

PREUČEVANJE NEKATERIH SVETOPISEMSKIH SIMBOLOV

Frederic Manns, OFM¹

Sveto pismo, ki ga simbolizira med

»Gospodove sodbe [...], bolj kakor med so sladke, bolj kakor med iz satovja.« (Ps 19,10-11).

Psalmi niso samo molitev, ampak tudi pesniško delo. Verski govor je zatekanje k podobi, ki velja deset tisoč besed. Psalmisti, ki so doživeli dobroto Boga in njegove Tore, skušajo to izraziti z zatekanjem k podobi medu. Avtor psalma 119, ki slavi Toro, v 103. vrstici vzklika: »Kako sladki so mojemu nebu tvoji izreki, bolj kakor med mojim ustom.« Drugi psalmi vabijo vernika, naj okuša, kako dober je Gospod. Jezik čutov je zelo primeren za izražanje neizrekljivega. Po 2 Mz 16,31 je imela mana okus medu. Modrost Tore se primerja medu v Prg 24,13-14: »Jej med, sin moj, ker je dober, čisto strd, ki je sladka tvojemu grlu. Tako je modrost prijetna tvoji duši.« Ko je v srednjem veku judovski otrok začel z učenjem, je na tablico napisal črke abecede in jih prevlekel z medom.

Potem jih je polizal, da bi si zapomnil, da so besede Tore sladke kot med. V Raz 10,9 je preroku ukazano, naj poje knjižico, ki ima okus medu. Ko jo pogoltne, se v ustih izkaže sladka kot med, trebuh pa mu napolni z grenkobo.

Midraš Vp 1,2 vidi v medu simbol Tore in navaja Ps 19,11. Skupaj s simbolom mleka prinaša med veliko korist celemu telesu. Cerkevni očetje o tem simbolu premišlujejo in ga poglobijo. Origen v *Homilijah o Četrtni Mojzesovi knjigi* 27,12 primerja Sveto pismo panju, svete pisatelje čebelam, Kristusa, ki je njihov kralj, pa matici. Podoba panja poudarja občestvo, ki mora obstajati znotraj Cerkve. Vrh vsega tega pa je središče tega občestva, Kristus, ki ga primerja matici. V prvi knjigi *Komentarja Janezovega evangelija* 19 Origen omenja, da sladkost modrosti, Božje besede, razodeva Duh.

Psalmi niso samo molitev, ampak tudi pesniško delo. Verski govor je zatekanje k podobi, ki velja deset tisoč besed.

¹ Odlomek iz knjige *Simfonija Besede. Na poti k teologiji Svetega pisma*. Prevedel: Stanislav Zore. 2012. Ljubljana: Založba Brat Frančišek.

Ambrozij Milanski v *Govoru 17* o psalmu 118,11 razmišlja o istem simbolu: »Prerok si je upravičeno želel Gospodovih zapovedi, ki dišijo po medu Božje milosti. Odpuščanje grehov je slajše kot med, vstajenje od mrtvih prijetnejše od vsake cvetice.« Simbol medu je najprej uporabljen za Gospodove zapovedi, Božjo besedo, nato za odpuščanje grehov. Isti simbol predstavlja besedo in zakrament.

Avguštin dodaja, da je tekoči med zunanji nauk, torej Stara zaveza, medtem ko panj predstavlja skrivnost, skrito v globini celic sata, drugače rečeno Novo zavezo, ki je skrita v Stari (*Razlaga* Ps 118,22). Simbol medu mu omogoči, da poglubi vprašanje razmerja med obema zavezama. V svojih *Izpovedih* prosi Gospoda: »Naj bo Sveto pismo moja čista slast.«

Aponij primerja medeni sat Tori Stare zaveze. Kakor čebele so jo očaki in preroki zgradili z nektarjem nebeških rož in sedaj jo točijo knjige cerkvenega nauka (*Razlaga* Vp 7,131). V to je zajeta vsa enotnost razodetja, ki pa ne izključuje razlike med obema zavezama.

Med v vosku je kakor sok v deblu, kakor oreh v lupini ali zrno v klasu. Gregor Veliki pogosto uporablja te primerjave (*Razlaga* Ezk 2,10,2). Ko Hieronim primerja Staro zavezo z Novo, pravi, da sladkost evangelijev zamenja grenkobo Tore (*Razlaga* Ps 80). Ko pridobimo duhovno razumevanje Svetega pisma, dojamemo, kako blag je Gospod.

Mleko in med skupaj na splošno predstavljata veselje obljubljenе dežele (Kasiodor, *Razlaga* Ps 118,18). Krstna kateheza v Prvem Petrovem pismu je vztrajala pri teh simbolih. Simbol mleka je v 1 Pt 2,2 uporabljen za Besedo, ki se ujema s celotnim judovskim izročilom (Vp 4,11; Salomoneve ode 8,17; 19,1-4; Barnabovo pismo 6,17; Klemen Aleksandrijski, *Pedagog* 1,124).

Tudi Pavel v 1 Kor 3,1-2 piše: »[...] kot nedoraslim v Kristusu. Mleka sem vam dal piti, ne jedi, saj je še niste zmogli.« Judovstvo je rado predstavljalo Toro kot mater, ki na svojih prsih doji svoje otroke. V shodnicah tabli postave nista upodobljeni v pravokotni obliki, ampak v obliki materinih prsi. To pomeni, da besede Tore, v katerih je modrost, primerjajo mleku. V Visoki pesmi 8,1 nevesta pravi ženinu: »O, da bi mi bil kakor brat, ki je sesal na prsih moje matere!« Targum prevaja: »Ko

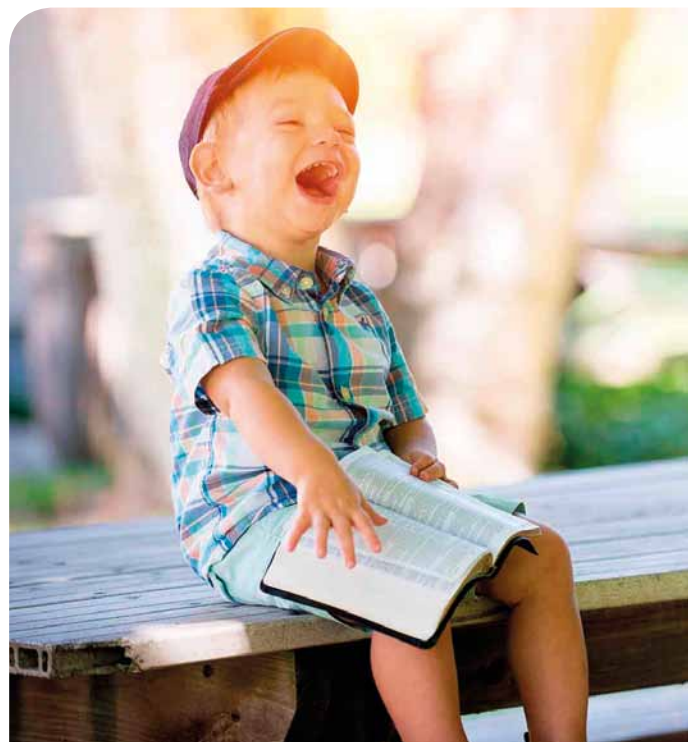
se bo Mesija predstavil zboru, mu bodo Izraelovi sinovi rekli: »Pridi in bodi naš brat. Pojdimo v Jeruzalem in sesajmo besede postave, kakor otrok sesa na prsih svoje matere.«

V Talmudu, Erubin 54 b, rabi Samuel ben Nahman sprašuje: »Zakaj besede Tore primerjajo materinim prsim? Ker dojenček, ko sesa na materinih prsih, v njih vedno najde mleko. Tako tudi besede Tore.« O Mojzesu in Aronu pravi izročilo: »Kakor so prsi polne mleka, tako sta Mojzes in Aron s postavo napolnjevala Izrael«. Brata so imeli za dojki, iz katerih so Izraelci sesali mleko Besede.

Potemtakem je tisti, ki posluša Božjo besedo, podoben otroku, ki ga mati doji na svojih prsih. Nekeč je neka žena dejala Jezusu, medtem ko je oznanjal: »Blagor telesu, ki te je nosilo, in prsim, ki so te dojile.« Jezus je odgovoril: »Še bolj pa blagor tistim, ki Božjo besedo poslušajo in jo ohranijo.« Jezus namiguje na drugo, duhovno mleko, na Božjo besedo. Ne šteje krvno sorodstvo, ampak sprejemanje njegove Besede.

Tako je tudi Marija poslušala Besedo in jo ohranila. Dan ji je bil privilegij, da je dojila Božjega Sina, vendar je bilo njeno resnično dostojanstvo v tem, da se je hranila z mlekom, ki je Božja beseda, kakor trdi sv. Avguštin v delu *O svetem devištvu*.

Aponij primerja medeni sat Tori Stare zaveze. Kakor čebele so jo očaki in preroki zgradili z nektarjem nebeških rož in sedaj jo točijo knjige cerkvenega nauka (*Razlaga* Vp 7,131).

BIBLIČNA SKUPINA BAKOVCI

Biblična skupina Bakovci je bila na pobudo zdajšnjega župnika, dr. Franca Zorca, ustanovljena pred štirimi leti. Člani se srečujemo vsak prvi četrtek v mesecu po večerni sveti maši. Ker nismo razpoložljivi le za Božjo besedo, ampak radi tudi zapojemo, začnemo srečanje s pesmijo, uvodni molitvi pa sledi branje evangelija prihodnje nedelje in razmišljanje o njem po metodi *Lectio divina*. Prebrani svetopisemski odlomek vedno tudi aktualiziramo in poskušamo ugotoviti, kaj osebno nam Bog po njem sporoča. Ker v skupini vlada prijateljstvo in zaupanje, si v pogovoru podelimo tudi svoja najbolj osebna in globoka doživetja. Vse to nas bogati in nam daje moč za življenje. Skupino vodi župnik, člani pa so o njej zapisali tole:

V biblično skupino sem se vključila na povabilo župnika in članov ŽPS-ja. Na srečanjih spoznavamo nedeljski evangelij in se o njem pogovorimo. Odlomek preberemo, o njem premišljujemo in ga analiziramo. Prepustimo se, da nam po njem spregovori Bog. Meni srečanje, ki poteka v manjši skupini, kjer smo si med seboj prijatelji, veliko pomeni. Spodbuja me, da se v življenju še bolj trudim živeti po Božjih zapovedih.

Marija Vereš

K biblični skupini sem pristopil ob sami ustanovitvi in srečanja redno obiskujem. Vedno sem rad prebiral Sveto pismo, saj so mi Jezusove besede več kot potrebne. Potrebuje jih moja duša, saj živim v nemirnem času, ko se na vsakem koraku dobro bori z zlom. Želim, da bo Jezusov evangelij ostal vodilo ne le naši svetopisemski skupini, ampak tudi mojemu življenju vse do konca mojih dni.

Štefan Mešič

Ob župnikovem povabilu, da se udeležim srečanja biblične skupine, sem nekaj časa oklevala, nato pa sem se priključila skupini. Čeprav sem bolj vase zaprte narave, sem se v skupini odprla ter spregovorila tudi o svojih življenjskih izkušnjah. Srečevanje ob premišljevanju svetopisemskih odlomkov bogati in utrjuje mojo vero. Vidim, kako na različne načine dobri Bog deluje med nami ter nas vodi po poti miru in ljubezni v poslanstvu, ki je vsakemu posamezniku lastno.

Jožica Flegar

Avtor fotografije: Franc Zorec

Biblični skupini sem se priključila na župnikovo povabilo. Na srečanjih nam župnik podrobno razloži nedeljski evangelij in pripravi nekaj izhodiščnih misli za meditacijo. Vesela sem, da v skupini lahko vsakdo pove svoje mnenje, misli, doživljanja. Opažam, da to koristi moji duši in pogloblja moj odnos z Bogom. S srečanj odhajam z novim znanjem, polna optimizma in novih moči za izzive življenja.

Hijacinta Mesarič

Biblično skupino obiskujem vse od ustanovitve. Sveto pismo je zame hrana, ki razsvetljuje pamet, utrjuje voljo in vžiga srce v ljubezni do Boga. Srečanja so zame zelo koristna in mi pomagajo v življenju. Rada se jih udeležujem, ker mi Božja beseda daje moč za ljubezen do Boga in tudi moč za vsakdanje delo, da ga opravljam z veseljem in Božjo pomočjo.

Amalija Vereš

Skupini sem se pridružila pred dobrima dvema letoma. In ni mi žal. Srečanja me bogatijo in izpopolnjujejo, saj Božja beseda v meni vedno znova spodbuja razmislek o mojem življenju, me spodbuja k dobremu, boljšemu. Predvsem pa mi daje zagotovilo, da nikoli nisem sama, ampak je Bog vedno in povsod z menoj.

Gabika Vurcer

USTAVI SE, GLEJ IN VRNI SE!

Avtorica fotografije: Jana Podjavoršek

Udeležencem svetopisemskih duhovnih vaj, ki se leto za letom vračamo v Kančevce, da bi v prijaznem domovanju bratov kapucinov doživeli trenutek srečanja z Gospodom, je vabilo »Ustavi se, poslušaj in vrni se!« zapisano v srca. Kje, če ne v Kančevcih, smo se, utrujeni od vsakdanjega vrveža, sposobni ustaviti, prisluhnuti Božji besedi in v srcu premišljevati, kar nam prigovarja? Od kod, če ne iz Kančevcev, se lahko vrnemo v vsakdanji vrvež okrepljeni, potolaženi in nagovorjeni za odprtost do bratov?

Le malo drugače, a morda zahtevnejše zveni vabilo iz homilije papeža Frančiška na letošnjo pepelnico, ki jo je voditelj, prof. Maksimilijan Matjaž, izbral za osrednjo misel tokratnih duhovnih vaj: »Ustavi se, glej in vrni se!« Ustavi se! Tu, kjer si. Glej! Svet okoli sebe in brate v njem ne z očmi farizeja, ki prešteva njihove napake, temveč z očmi Očeta, ki jih ljubi. Glej z ljubeznijo! In vrni se! Vrni se k Očetu, vrni se v tisto polnost, v katero si poklican. V ta napor smo poklicani, da bi lahko prehodili svojo pot od pepela, prek pashe, do binkosti.

Naše vstopno mesto je pismoukovo vprašanje »Katera je prva med vsemi zapovedmi?« (Mr 12,28). Nanj ne more odgovoriti nihče drug, kakor mi sami. V spoznanju, da je ljubiti bližnjega kakor samega sebe, Bogu ljubše kakor vse žrtve in žgalne daritve, v odločitvi za življenje in ne za institucije, lahko ostajamo sol zemlje in luč sveta tudi v naši prelomni dobi, ko krščanstvo pretresajo številni

problemi. Zato se ustavimo, da bi prepoznali skušnjave malodušja, naveličanosti, apatije, predaje ... teh demonov, ki hromijo evangeljsko veselje. Ustavimo se, opustimo vznemirjenost, zbežanost, tekanje sem in tja, ki napolnjuje duše z občutkom, da nikoli nikamor ne pridemo; opustimo hitenje, ki nam raztresa čas. Šele, ko se ustavimo, smo sposobni gledati. Gledati z Očetovimi očmi.

Da bi mogli doživeti pasho, moramo najprej prepoznati svoje omrtvelosti. Teh je veliko. Kužne pege nečistosti, prizadetosti, malodušja ... nas lahko zadušijo, če jih ne odstranimo. Če pa prepoznamo vsaj katero, jo izročimo, predamo Gospodu, bomo doživeli prehod. »Božje kraljestvo se je približalo,« (Mr 1,15), zagotavlja Gospod. Kerigma ima v sebi moč, da nas prebuja, spominja, pomaga nam prepoznati naše rane. Ko jih prepoznamo, je poleg razumnosti potrebna še srčnost, da bi lahko krenili na pot ozdravitve.

Klic

Božje kraljestvo se razodeva s klicem. Ta se zgodi po Svetem Duhu, ki rojeva življenje, prinaša veselje, daje svobodo. Je ogenj, je luč, je toplota, energija, moč, je ustvarjalen, išče nove načine. Pomaga nam, da lahko ravnamo iz prave, nesebične ljubezni, ki vedno najde pot. Ustvarjalnost je podpis

Svetega Duha. Sveti Duh prebuja spomin in uči. Vsi sistemi, ki hočejo zavladati nad človekom, se trudijo uničiti spomin. Človeka pa uničujejo tudi tako, da ga zaradi kakega preteklega dogodka na vse mogoče načine očrniijo tako, da se na koncu sramuje svoje preteklosti, prednikov, dejanj. Odpiranje spomina je prepoznavanje resničnosti. Vera je spominjanje.

Po svoji naravi je Sveti Duh Duh odnosa. Ne obstaja sam po sebi, izvira iz Očeta in se uresničuje v Sinu. Bistvo evangeljske osebe je, da biva v odnosu. Temelj kristjanove identitete je v Duhu, ki nas je rodil. Kjer ni Svetega Duha, je vse izolirano, nepovezano. Vera pa je občestvena. Ko sprejmemo Gospodovega duha, preidemo iz izoliranosti v občestvo.

Poklic

Klic se nadaljuje s poklicanostjo. »Spreobrnite se in verujte evangeliju!« (Mr 1,15). Odziv na klic je spreobrnjenje, ki pa se nam pogosto upira. Zdi se nam, da nas utesnjuje, ne dovoli nam biti to, kar smo bili poprej. V naši naravi je, da se oklepamo znanega. Novo in neznano nas navdaja z neprijetnimi občutki. O spreobrnjenju, ki nas dela bolj resnične, zato ni mogoče govoriti brez veselja. Veselja ob spoznanju, da Očeta, ki vidi na skrivnem in torej pozna našo resničnost, ta resnica veseli bolj kot vsaka zlagana krepka.

Farizeji so postavili poznali in so po njej tudi ravnali. A ta »zavezanost« postavi se je sprevrgla v resničnost kamenjanja žene, uničenja dolžnika ... Institucije in strukture v sebi nimajo življenja. Spreobrnjenje je pogoj, da lahko v nas pride življenje.

V postni čas največkrat vstopamo z zaobljubami spreobrnjenja na *moralnem področju*. Zaobljubimo se, kje vse se bomo omejevali in kje vse se bomo bolj potrudili. Vsi ti sklepi so dobri, a če si naložimo preveč, bomo temu namenili preveč pozornosti, storili pa malo. V osnovi pozitivna želja po več morali, se bo sprevrgla v moraliziranje. Če vero zreduciramo na moralo, smo zgrešili pot. Pokopljimo svoje mrtve, ne malikujmo tega, da smo se postili, ne pripisujmo prevelikega pomena odrekanjem na telesni ravni. Moramo se spreobrniti, se obrniti, vrniti se k Bogu.

Vsi poznamo priliko o pastirju, ki ima sto ovac, a jih pusti in gre iskat eno, izgubljeno. Podobno počnemo tudi mi. Nekaj dobrega smo izgubili in to želimo spet najti. Pomembno pa je nadaljevanje prilike. Po

rabinski inačici je razplet tak: Ko pastir ovco najde, ji zlomi nogi, ker je pobegnila, da se kaj takega ne bi ponovilo. Tako tudi mi iščemo greh, in ko ga najdemo, ga hočemo izrezati iz telesa, mu »polomiti noge«. Bog pa nas ne želi zlomiti, zazidati. Jezusovo nadaljevanje prilike je drugačno: »Ko jo najde, jo vesel zadene na rame.« (Lk 15,6).

Očeta, ki nas ljubi, veseli, da smo odkrili resnico. In šele Očetovo veselje nas odreši, ne njegova strogost. Ko tako kopljemo po sebi in iščemo svoje grehe, se ne smemo zaustaviti, ko jih najdemo. Te črne, garjave ovce, moramo privedi pred Očeta, da nas ozdravi in vrne v občestvo. Če tega ne storimo, se prepustimo volkovom. Izločitev, izobčenje je smiselno le, če obstaja občestvo, v katerega smo vedno znova povabljeni.

Spreobrnjenje pa je potrebno tudi na *duševnem področju*, v našem mišljenju, čustvih ... Vklenjeni smo v predsodke, zgrešene vzorce mišljenja, slepi nas jeza ... Očistimo jih lahko le s pomočjo Svetega Duha. Presegati lastno mišljenje je težavno, pa vendarle nujno prav za vsakega.

Najgloblji sad duhovnega zorenja pa je – uzreti stvari v Očetovi luči. V tej luči je vse videti drugače. To je spreobrnjenje na *duhovnem področju*. Kontemplacija nam pomaga videti globlje, videti, kaj in Kdo je zadaj, prepoznati v nekom Božjega otroka. Prav to mora biti za nas glavni način spreobračanja. Čistost pomeni v drugem videti Drugega, prepoznati v njem Božjo podobo.

Poklic v občestvo

Spreobrnjenje se zgodi, ko iz moči Duha naredimo prostor za drugega. A Beseda povzroči konflikt. Da se lahko rodi novo, mora odmrtni staro. Prvi, ki je to storil, je Sin. Ko je bil Janez izročen, je bila z njim izročena vsa tradicija Stare zaveze. Bil je to čas darovanja, umiranja, ki pa je bilo rodovitno, porajalo je novo življenje. Ko je bil Janez izročen, je vstopil Jezus in takoj se začne oblikovati novo občestvo. Jezus pokliče dva brata in potem še dva ... Ne more biti sam in res ni bil nikoli več sam vse do Oljske gore, ko so ga vsi zapustili. Prestrašili so se, razbežali. On pa ni nikomur nič povedal.

Zakaj ta molk? Zato, da je lahko dosegel skrajno mejo občestvenosti, občestvo z Očetom. To občestvo se ne razbije, traja. V besedi Oče je že beseda Sin. Nikoli ne pozabimo, da nam je dana skrivnost nebeškega kraljestva. Sin nam je dan. In ker nam je dan, smo že v občestvu. Zato nam naroča: Kličite, vabite! A ne imejte se za pravične in ne bojte se biti grešniki, kajti »nisem prišel klicati pravičnih, ampak grešnike.« (Mr 2,17).

Kriterij našega delovanja pa bodi ljubezen. Ljubezen je težja pot. Veliko lažje je odključati izpolnjevanje zapovedi. Lahko smo brezmadežni, a nerodovitni. Izberimo Življenje.

ŠOLA JAVNEGA NASTOPANJA: ZGODBA O MOJZESU

»Smejati se Svetemu pismu zna biti nevarno početje. Smejati se s Svetim pismom pa zna biti zabavna reč. Poiskati smeh v Svetem pismu pa je že stvar vere. In dobre volje. Oziroma »blage volje«, če zapišemo po svetopisemsko.«

S temi besedami Gregor Čušin v predgovoru pospremi in pozdravi zbirko skečev z izvirnim naslovom *A Funny Thing Happened to Me on My Way Through the Bible*. Avtorica, Martha Bolton, v omenjeni knjigi (med drugim) humoristično in hudomušno predstavi pripoved o Mojzesovem preroškem poklicu¹, obračajoč se od vsebinske na duhovno plat pripovedi. Ta je končno najbolj zanimala tudi izvirnega bibličnega avtorja.

Zgodba o Mojzesu

Mojzes velja v judovski zavesti za največjega preroka. Ob tem težko spregledamo dejstvo, da Mojzes – če gre verjeti poročilu o Mojzesovem poklicu v preroško službo (2 Mz 3,1sl.) – za ta poklic sploh ni bil primeren. Mojzes je bil rojen v Egiptu v času, ko je faraonovo državo začela ogrožati naraščajoča moč Hetitov. Faraon Ramzes II. je svojo državo iz preventivnih razlogov začel notranje

utrjevati, za kar je spretno (neusmiljeno) izkoristil vse številčnejšo semitsko delovno silo, to je potomce dvanajstih rodov, ki jih je v Egiptu prignala lakota in pomanjkanje. Ker ta ukrep ni bil uspešen (»A bolj ko so jih stiskali, bolj so se množili in bolj so se širili, tako da je Egipčane prevzemala groza pred Izraelovimi sinovi.« (2 Mz 1,12)), se faraon odloči za »stiskanje« druge vrste. Naroči posebno obliko kontracepcije – pobjo vseh moških novorojenčkov.

Bržkone bi tudi Mojzesa doletela enaka usoda, če mati trimesečnega deteta ne bi položila v košaro in spustila po reki Nil, kjer ga najde faraonova hči, vzgoji in vzame za svojega. Iz predstavljene zgodbe smemo sklepati, da je bil Mojzes na dvoru deležen tudi šolanja; kljub temu pa Mojzes preroškega poslanstva sprva ni želel sprejeti, saj je čutil, da je za to nalogo v osnovi neprimeren.

A Mojzesovo mnenje ni bilo odločilno. Pomembna značilnost bibličnega preroškega klica je namreč ta, da posameznikovo prejšnje socialno, družbeno stanje, нравna usmeritev ali učenost oziroma retorične spretnosti za Božji klic niso (bili) odločilni. To prav tako velja za prerokovo lastno mnenje o svojih sposobnostih. Mojzesov klic je od vseh preroških klicev najdaljši, saj se poklicani z Bogom zaplete v dolg in podroben dialog prepričevanja, odklanjanj, spodbud in zavrnitev, ki se

¹ Besedilo iz knjige *A Funny Thing Happened to Me on My Way Through the Bible* je prevedel in uredil Gregor Čušin. Uprizorila ga je gledališka skupina Marta, Marta (Kulturno društvo Obok).

konča z Mojzesovim temeljnim ugovorom: »O Gospod, prosim, pošlji koga drugega!« (2 Mz 4,13). Toda Mojzes, kakor je znano, klic sprejme (s svobodno voljo). Bistvena ob vsem tem namreč ni (bila) človeška komponenta, temveč Božje zagotovilo, da odgovornost, ki mu je bila naložena, ne bo pretežka.

Šola javnega nastopanja v Svetem pismu

Mojzesu je bilo pravkar naročeno, naj se odpravi v Egipt in govori s faraonom. V roki ima pastirsko palico.

Mojzes: Čakaj, Bog, da vidim, če mi je jasno ... Hočeš, da grem k faraonu in ga prepričam, naj izpusti tvoje ljudstvo? A kar tako? Jaz? Jaz, Mojzes, ki v šoli za govorni nastop nikoli nisem dobil več od dvojke? Jaz naj grem in govorim s faraonom?! Zakaj raje ne pošlješ mojega brata Arona? On je bil prvak debatnega krožka. Naj gre on! Kaj praviš? Da lahko gre zraven, da pa sem jaz izbran za to nalogo?!

Poglej, nočem, da bi narobe razumel. Res sem počaščen in lepo je, da tako verjameš vame in sploh ... Ampak res ne vem, če bom kos tej nalogi. Kaj pa, če faraon ne bo hotel pustiti ljudi? Kaj bo potem? Si kaj pomislil na to? Nenazadnje faraon ni najbolj prijazen človek na svetu, veš?! Pravzaprav zna biti kar zoprn. Mislim, dovolj je, da mu ni všeč, kako si ga pogledal, pa že brišeš prah s piramid sredi puščave!

Kaj praviš? Da si o vsem razmislil? No, v redu, samo da veš, kaj delaš ... Kaj? A tole? (*pogleda palico*) Moja pastirska palica. Ja, res je, precej je že oguljena. Saj sem naročil novo, pa naročilo zamuja ... Kaj? Hitra pošta? Predrago! Kaj praviš? Naj jo odvržem? Prav, ampak, a si slišal, ko sem rekel, da nova še ni prišla? Prav. (*odvrže palico*) In zdaj? Kaj? Da naj jo spet pobrem. Pa saj si sam rekel, naj jo odvržem! No, prav ... (se skloni, da bi jo pobral) OOOOUUUUPS! (*prestrašen odskoči*) Kako si pa to naredil?!?! Kako misliš KAJ? To! (*pokaže z roko na palico*) Mojo palico si spremenil v kačo! Pa dobro veš, da se jih bojim!

Kaj praviš?! Da naj jo zgrabim za rep!?!?! Saj ne misliš resno?! Aha, da misliš resno? Za rep, praviš? Za ta rep? S katerim se hoče oviti okrog moje noge?! Da naj kar zgrabim, praviš?! Prav, pa bom

... (*gleda in čaka*) A ji lahko najprej vržem kakšen kamen na glavo? No, prav ... saj bom. Počasi se ji bom približal in jo bom zgrabil za rep. Saj si Močni Bog, ti si močnejši od ene navadne ... (*zagradi*) ... palice? (*od začudenja ostrmi*) Kačo si spremenil nazaj v palico?!

Hej! Dober trik! A tako boš pripravil faraona, da bo spustil tvoje ljudstvo? Hja, mogoče bo delovalo.

Kaj? Kaj praviš? Da znaš še več? Se pravi, da če se bo faraon upiral, imaš na zalogi še boljše trike? Povem ti, da sem vesel, da si moj Bog!

Kaj? Ja. To pomeni, da bom šel. Mislim, če mi Ti zaupaš, ne vem, zakaj ne bi jaz Tebi!

Zakaj imamo različne pripovedi o klicu učencev

V Svetem pismu so zapisi o tem, kako je Jezus poklical svoje učence. Evangelisti Matej, Marko in Luka (Mt 4,18-22, Mr 1,16-20, Lk 5,1-11) imajo to dejanje zapisano zelo podobno, evangelist Janez (Jn 1,35-51) pa precej drugače. Prosim za razlago te razlike. F. L.

Poslušalci in bralci evangelija imamo pred očmi kar živo sliko Jezusovega življenja. Iz pripovedi Mateja, Marka, Luka in Janeza je nastala skladna zgodba, v kateri pa najdemo tudi razlike, ob katerih se nam postavljajo vprašanja, kaj je Jezus dejansko rekel in kaj se je zgodilo. Tako se sprašujemo, kako je Jezus izbral prve učence. Matej in Marko prikažeta dogodek tako, da Jezus ob Galilejskem morju pokliče Simona in Andreja ter Jakoba in Janeza. Takoj pustijo svoje imetje, opravilo in domače ter gredo za Jezusom. Pri Luku Jezus že nekaj časa oznanja in ozdravlja, nato pa po čudežnem ribolovu pokliče in pritegne te iste učence. Evangelist Janez pa pripoveduje precej drugače. Dogaja se na obrežju Jordana, kjer Janez krščuje in pričuje za Jezusa. Dva od njegovih učencev, eden od njiju je Andrej, gresta za Jezusom in na njegovo povabilo ostaneta tisti dan pri njem. Nato Andrej pripelje k Jezusu svojega brata Simona. Jezus pokliče Filipa (morda neimenovani od prvih dveh), ta pa Natanaela in ga privede k njemu. Sprašujete se, kako je torej Jezus poklical svoje učence in zakaj nam evangeliji o tem različno poročajo.

Pri iskanju odgovora se srečamo s tako imenovanim sinoptičnim vprašanjem, namreč, v kakšnem odnosu so med seboj evangeliji po Mateju, Marku in Luku, ki imajo veliko skupnih prizorov. Kako to, da o istih dogodkih Jezusovega življenja govorijo večinoma enako, v marsičem pa tudi različno? Kako so se stvari v resnici zgodile? In povrh se še od teh treh razlikuje Janezov evangelij. Ta prinaša precej drugačnih pripovedi in Jezusovih govorov in sploh veliko govori v simbolih. Te podobnosti in razlike že dvesto let skrbno preučujejo svetopisemski razlagalci. Danes jih večina

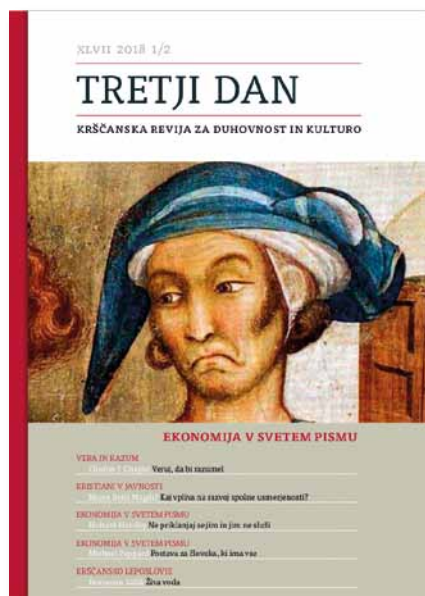
meni, poenostavljeno rečeno, da sta Matej in Luka glavnino svojih pripovedi zajemala iz prvotne oblike Markovega evangelija, Jezusove govore pa iz zbirke Jezusovih izrekov, kakršne so uporabljali v katehezi. Ti prvotni zapisi izhajajo iz ustnega oznanjevanja in temeljijo na pričevanju očividcev. V ljudskem pričevanju in izročanju pa se marsikaj tudi preoblikuje, zato je prišlo do razlik. In ne samo to, ustno izročilo so prilagajali tudi potrebam skupnosti, katerim so ga oznanjali. Nazadnje so evangelisti oznanilo zapisali, a so ga tudi sami prilagodili potrebam skupnosti, ki so ji namenili svoj evangelij, tako judovski, grški, rimski ... Spomniti se moramo, da niso skušali ustvariti zgodovine v današnjem pomenu besede, temveč so imeli teološki in misijonski namen, da bi spreobrnili ljudi k veri v Jezusa Kristusa, Odrešenika. Nad vsem prizadevanjem pa je bedel navdihovalec Sveti Duh. Kar velja o sinoptičnih evangelijih, velja tudi za Janezov evangelij, ki se je naslanjal na drugačno izročilo.

Evangeliji nam torej vsak na svoj način posredujejo odrešenijsko oznanilo o Jezusu Kristusu. Tudi s pripovedmi o klicu prvih učencev, ki bodo v skupini dvanajsterih apostolov postali stebri Cerkve. Da bi izvedeli, v kakšnem medsebojnem odnosu so si ti dogodki, se vživimo v njihov scenarij. Zdi se, da se je najprej zgodilo, kar pripoveduje Janez – gre za prvo srečanje učencev z Jezusom, še plašno in prisrčno, na katero se pisec evangelija spominja z nežnimi čustvi. Prižgalo je ogenj, ki se je začel širiti. Pri sinoptikih pa zvemo za nadaljevanje. Te, ki so se že seznanili z Jezusom, ki jim je prebudil upanje, pokliče za svoje učence. V antiki so si učenci izbirali učitelje, Jezus pa sam izbere svoje učence. Pokliče jih in gredo za njim. Takrat še ne slutijo, kako daljnosežen bo ta klic. Delili bodo njegovo življenje in šli za njim v smrt, pa tudi v vstajenje in poveličanje. Njihovo oznanilo se bo po Cerkvi razširilo in doseglo vse narode in ljudstva, prav kakor je bil Očetov večni načrt odrešenja.

PRIPOROČAMO V BRANJE

Revija **TRETJI DAN**

Ljubljana: Društvo SKAM –
Skupnost katoliške mladine

REVIJA TRETJI DAN

Krščanska revija za duhovnost in kulturo *Tretji dan* izhaja že 47. leto. Razvila se je iz biltena študentskih skupin in postala revija, ki si prizadeva čim bolj krmariti med znanstvenim in poljudnim jezikom, obenem pa ponuditi bralcem čim jasnejše in zanesljive odgovore na najbolj pereča družbena vprašanja in jih obravnavati s specifično krščanskega vidika. Revija tako v svojih rednih rubrikah obravnava področja, kot so filozofija, Sveto pismo, patristika, vloga kristjana v javnosti, zgodovina in krščanska umetnost, posebno mesto pa namenja tudi krščanskemu leposlovju. Poleg tega pa je v vsaki številki z različnih vidikov predstavljena izbrana tema, ki podrobneje obravnava aktualna vprašanja krščanskega in družbenega življenja.

Tako je prva letošnja številka revije *Tretji dan* posvečena tematiki ekonomije v Svetem pismu. Na prvi pogled nenavadna tema, saj je na eni strani ekonomija izrazito moderna veda, Sveto pismo na drugi pa je nastalo dva tisoč in več let nazaj, zato je vzporednice med tema dvema svetovoma težko vleči. A ključ za razumevanje povezave med ekonomijo in Svetim pismom, kot v uvodniku izpostavlja Rok Blažič, je, da tako pri branju Svetega pisma kot

ekonomiji postavimo v ospredje skupnostni vidik. Za Sveto pismo tako pravi, da »bralci hitro preskočimo na duhovni pomen, ki ga ima svetopisemski odlomek za nas (zame), in pri tem zanemarimo neposredni, ekonomski pomen, ki ga je imel za življenje naslovne skupnosti (Izraela ali Cerkve). In ki ga ima tudi za nas, če resno jemljemo celoto besedila kot navdihnjeno Božjo besedo«. Po drugi strani pa je treba tudi ekonomijo razumeti v luči konkretne skupnosti. »Prvi korak [pri razumevanju ekonomije, op. p.] bi torej bil, da postavimo na prvo mesto konkretno skupnost, ekonomijo kot skrb za skupno »ognjišče« in ne za posameznikovo uresničitev. Posledično to pomeni preobrnitev antropološke perspektive od sebičnega jaza, ki le prek »nevidne roke trga« prispeva k skupnemu dobremu, k »spreobrnjenemu« jazu, ki se uresničuje prav v služenju drugim«.

Izmed člankov o ekonomiji v Svetem pismu naj omenimo prispevek Richarda Horsleyja, ki v svojem članku *Ne priklanjaj se jim in jim ne služi* predstavlja razumevanje ekonomske pravičnosti v Svetem pismu. Pri tem izhaja prav iz prej omenjene teze, da je treba Sveto pismo jemati resno tudi v pomenu, ki ga ima za skupnost. Izpostavlja, »da govorijo knjige Svetega pisma o vsem življenju in da vsebujejo svetopisemski nauki več politike in ekonomije kot »religije« v ozkem, sodobnem razumevanju tega izraza«.

Omembe vreden je tudi prispevek newyorškega teologa Michaela Pepparda *Postava za človeka, ki ima vse*. Izhajajoč iz konkretne situacije v Jezusovem času obravnava vprašanje zapovedi *Ne goljufaj* ob Jezusovem srečanju z bogatim mladeničem v Markovem evangeliju. Avtor posebej izpostavlja ekonomijo ničelne vsote, na kateri je temeljilo gospodarstvo v antični Judeji in v kateri je bilo mogoče obogateti zgolj na račun bližnjega. Zato je tudi zapoved *Ne goljufaj*, ki je sicer v dekalogu ne najdemo, tista, ki bi morala bogatega mladeniča še posebej nagovoriti. Nagovoriti pa bi morala tudi nas, saj lahko tudi danes »globalno gospodarstvo ničelne vsote in dejanja, ki so jih v zgodnjekrščanskih besedilih pripisovali 'bogatašem', prisodimo bogatim ljudem in narodom«.

Posebej velja opozoriti še na kratki zgodbi Benjamina Lüluka *Živa voda*, ki je zanimiva prenovitev svetopisemske zgodbe o srečanju Jezusa in žene pri vodnjaku, in Sare Krnc *Na drugi strani trebuha*, ki izpostavlja eno bistvenih vprašanj sodobnega človeka, vprašanje vrednosti življenja in tega, kdo in na kakšen način lahko o njem razsoja.

Zanimivo branje ponujajo tudi ostali članki: nadškof iz Philadelphije Charles Chaput v prispevku *Veruj, da bi razumel* razmišlja o dvajsetletnici okrožnice *Fides et Ratio*, Mojca Belcl Magdič piše o tem, kaj vpliva na razvoj spolne usmerjenosti, Jure Karo predstavlja položaj Grčije v prvi svetovni vojni, Mojca Polona Vaupotič pa piše o italijanskem slikarstvu Tre centa. Več kot dovolj razlogov torej, da revijo vzamete v roke ...

Leon Jagodic

BIBLIČNA ŠOLA
Evangelii gaudium

Poletna biblična šola na Krku

z naslovom

Z apostolom Pavlom v šoli občestva

od 24. do 28. 6. 2018

v karmeličanskem duhovnem centru na Krku

predavanja

sproščen študij

pogovori v skupinah

obhajanje evharistije

osebno duhovno delo

Več informacij na www.eksegeza.net